

Södertörns högskola | Institutionen för Samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp | Vårterminen 2013
Socialt arbete med storstadsprofil

Känslan av att aldrig passa in

– En kvalitativ studie om unga finska romers erfarenheter av
att tillhöra en minoritetsgrupp

Av: Jessica Bergman och Cecilia Önnberg
Handledare: David Gunnarsson

Title: The feeling of never fit in - a qualitative study of young Finnish Romanies experience of belonging to a minority group

Author: Jessica Bergman och Cecilia Önnberg

Abstract

Romanies have long lived outside the fabric of society and have long been exposed to discrimination in Sweden as well as the rest of Europe. The purpose of this study is to elucidate the experiences of young Finnish romanies in their everyday lives as well as their perceptions of living as a minority group in Stockholm today. Previous scientific researchers have often concentrated their studies on the romanies as a group, so we, the authors have chosen to concentrate our research on the individual's own experiences. We, the authors have chosen to use a qualitative approach, to give us the opportunity through using open ended interview techniques to comprehend and interpret the individuals own accounts. In this study we separately interviewed four men and four women, between the ages of eighteen and twenty two years old. The theoretical starting point comes from Lundströms (2007) problematization of national identity, Beckers (2006) theory of deviation and Goffman (2011) theory of social stigma, where the focus lies on identity, deviation and group membership. The empirical data were analyzed by the theoretical approach and with earlier research including Rodell Olgac (2006). The authors have found through their studies that young Finnish romanies live under negative discrimination, which affects their everyday lives in several different ways. They feel segregated from mainstream society, which leads to difficulty at school and in their creation of self-identity. The study also showed that the Finnish romanies interviewed thought that wearing their traditional costumes was a contributing factor in suffering discrimination.

Key words: Romanies, minority group, discrimination, national identity

Titel: Känslan av att aldrig passa in – En kvalitativ studie om unga finska romers erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp

Författare: Jessica Bergman och Cecilia Önnberg

Sammanfattning

Romer har länge levt i utanförskap och varit utsatta för diskriminering, både i Sverige och i övriga Europa. Syftet med studien var att lyfta fram unga finska romers upplevelser av sin vardag samt deras erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp i Stockholm. Tidigare forskning belyser ofta romer som grupp, vilket var en del i varför vi valde att i studien fokusera på individen. Studien är genomförd med kvalitativ metod vilket gav oss möjlighet att genom öppna intervjuer ta vara på romernas egna berättelser. I studien intervjuades enskilt fyra kvinnor och fyra män, i åldern 18-22 år. De teoretiska utgångspunkterna som används är Lundströms (2007) problematisering av nationell tillhörighet och identitet, Beckers (2006) teori om avvikelse och Goffmans (2011) teori om stigma, där fokus ligger på identitetsskapande, avvikelse och grupptillhörighet. Empirin har analyserats genom de teoretiska utgångspunkterna samt med tidigare forskning av bland annat Rodell Olgac (2006). Genom studien finner vi att de unga finska romerna lever under daglig diskriminering, vilket påverkar deras vardagsliv på flera sätt. De känner sig avvikande från majoritetssamhället, vilket bland annat påverkar ungdomarna i skapandet av identitet samt ungdomarnas skolsituation. Studien har även visat att de unga finska romerna vi intervjuat själva upplever att den traditionella klädseln är en bidragande faktor till att de uppmärksammas som just romer och därav blir diskriminerade.

Nyckelord: Romer, minoritetsgrupp, diskriminering, nationell identitet

Förord

Vi vill tacka vår handledare David Gunnarsson, doktorand på Stockholms Universitet, för konstruktiv kritik, goda råd och uppmuntran till vidareutveckling då vi fastnat i skrivprocessen. Vi vill även tacka de informanter som gjort studien möjlig att genomföra genom att de gav oss förtroendet att skriva om deras livserfarenheter. Utan dem hade denna studie inte varit möjlig att genomföra.

När vi började skriva uppsatsen var våra kunskaper om finska romer begränsade. Vi kan i efterhand se att vi ökat våra kunskaper om finska romer, då vi bland annat har fått insikt i hur unga finska romers efterenheter av diskriminering påverkar deras vardagsliv. Denna kunskap kommer vi ha användning av i bemötande av andra, men framförallt i vårt kommande yrkesliv som socionomer.

Arbetet med uppsatsen har varit en gemensam process, vi har i huvudsak arbetat med alla delar i uppsatsen tillsammans. Syfte, frågeställningar, metodavsnitt, resultat och analys och slutdiskussion har vi tillsammans arbetat fram då vi ansåg att det är kapitel i uppsatsen där vårt samarbete är viktigt. Vidare har vi delat upp några kapitel för att effektivisera arbetet, de kapitel vi har arbetat med på var sitt håll har vi sedan alltid bearbetat tillsammans. Bergman har skrivit bakgrund och fokuserat på Goffmans (2011) teori i kapitlet teoretiska utgångspunkter. Medan Önnberg har redogjort för tidigare forskning samt haft fokus på Beckers (2006) teori i kapitlet teoretiska utgångspunkter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	2
1.1.1 Historisk överblick.....	2
1.1.2 Romers historia i Sverige.....	3
1.1.3 Romer i Sverige under 2000-talet	4
1.2 Problemformulering	5
1.3 Syfte och frågeställning.....	6
1.4 Avgränsning.....	6
1.5 Begreppsdefinition.....	7
1.5.1 Traditioner.....	7
1.5.2 Normativ svenskhet	7
1.6 Disposition.....	8
2. Metod och urval	9
2.1 Metodologi	9
2.1.1 Hermeneutik.....	10
2.2 Urval	10
2.3 Tillvägagångssätt.....	11
2.4 Etiska hänsynstaganden	12
2.5 Metoddiskussion	12
3. Teoretiska utgångspunkter	14
3.1 Skapandet av identitet	15
3.2 Stämplad som avvikare.....	17
3.3 Grupptillhörighet	18
4. Tidigare forskning	20
4.1 Forskning om romer	20
4.2 Nationell tillhörighet och diskriminering av romer	23
4.3 Romer i skolan.....	24
5. Resultat och analys	26
5.1 Informantpresentation	26
5.2 Att leva som avvikare och under vardaglig diskriminering	27
5.2.1 Diskriminering	28
5.2.2 Romer i skolan	31

5.3 Traditioner och normativ svenskhet - känslan av att aldrig passa in.....	33
5.4 Skapandet av nationell identitet	39
6. Sammanfattning och slutdiskussion	43
6.1 Slutord.....	44
6.2 Förslag på vidare forskning.....	45
Referenser	46
Bilagor	49

1. Inledning

En kvinna kom fram till mig och mina kompisar och berättade att hon har varit rädd för oss. Hennes pappa hade sagt till henne när hon var mindre att romer hade stora kjolar för att kunna ta barn och gömma där.

Orden kommer från en av våra informanter, en finsk romsk kvinna som är 18 år och bor i Stockholm. Hon berättar att hon råkade ut för händelsen som beskrivs i citatet när hon satt på en bänk och pratade med sina vänner en vanlig eftermiddag. Vidare berättar hon att diskriminering och kränkningar är något som hon lever med dagligen. Romer i Sverige har länge varit utsatta för diskriminering och levt under sämre förhållanden än majoritetsbefolkningen, vilket bland annat kan förstås då romer fram till på 1960-talet inte hade rätt att gå i skolan. Rapporter visar att romers levnadssituation fortfarande är oförsvårbar och att mycket arbete finns kvar att göra för att romer ska kunna leva utan förföljelse och diskriminering. Romers levnadssituation är ett aktuellt ämne som belyses både i rapporter från myndigheter och i media. Vi upplever att romers egna erfarenheter av hur det är att tillhöra en minoritetsgrupp i Sverige inte har uppmärksammas, utan media belyser främst situationen kring romer utifrån myndigheternas perspektiv (SOU 2010:55:18, 207, Svt Nyheters hemsida, 2012-10-03).

Vi har funderat kring vad vi egentligen vet om romer i Stockholm idag och konstaterade snabbt att den kunskap vi besitter främst kommer från hur media gestaltar romer, vilket ofta handlar om hur romer diskrimineras. Hur liten kunskapen om romer i Sverige är beskriver tidigare diskrimineringsombudsman, Katri Linna (2008). Hon menar att okunskapen om romer i Sverige är stor och att det är beklagligt att man på 2000-talet tvingas anordna utbildningar för myndigheter i Sverige om romer (Romadelegationens hemsida, 2008-09-17). Vi beslöt oss för att fördjupa våra kunskaper om hur unga romers vardagsliv ser ut samt undersöka hur de ser på sin egen levnadssituation genom att låta dem själva berätta.

Vi valde att fokusera på unga finska romer då samhället har utvecklats över tid och förutsättningarna för romer har förändrats från generation till generation i Sverige. Trots att diskriminering av romer fortfarande är ett problem så sker hela tiden en förändring av samhället.

Det kan vi bland annat se genom att diskrimineringslagen trädde i kraft år 2008, vilken syftar till att motverka diskriminering när det gäller bland annat etnisk tillhörighet, kön, funktionshinder och religion eller annan trosuppfattning (SOU 2010:55:21, Sveriges riksdags hemsida, 2008-07-05). Vi menar att förändringen som sker i samhället bör leda till att unga romer idag borde ha fler rättigheter än vad deras föräldrar hade i samma ålder. I relation till detta har vi en föreställning om att unga finska romers vardagsliv inte bör skilja sig från jämnåriga då de ska ha samma rättigheter.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Historisk överblick

I studien fokuserar vi på hur unga finska romer lever sin vardag idag. För att läsaren ska få en ökad förståelse för romers levnadssituation gör vi en historisk överblick över hur romers historia sett ut över tid. Vi har valt att kort berätta om romers utvandring från Indien för att sedan beskriva romers historia i Sverige. Vidare beskriver vi hur romers levnadsvillkor sett ut från år 2000 och framåt. Det gör vi bland annat utifrån Irka Cederberg (2010), socionom och journalist, som har skrivit boken *Född fördömd* och har större delen av sitt liv intresserat sig för romer. Hon är omtalad, både i media och litteratur, av både forskare och andra författare (Cederberg, 2010, Sveriges utbildningsradio, 2010).

Enligt Cederberg (2010) härstammar romer från Indien och utvandrade till Europa på 1300-talet. De flesta romer bosatte sig i nuvarande Rumänien. Det fanns även grupper som emigrerade vidare till andra delar av världen. Stora delar av ättlingar till de romer som utvandrade finns numera i Tyskland, England och Skandinavien. Redan på 1300-talet blev romer illa behandlade och levde under flera hundra år som slavar. I Rumänien tvingades romer till slaveri, de klassades som statens egendom, de hade ingen fri vilja och inga rättigheter till att själva bestämma över hur de ville leva. Cederberg beskriver hur staten bytte romska slavar mot boskap. Inte förrän år 1856 avskaffades slaveriet och många lämnade då Rumänien och bosatte sig i andra delar av världen. Många av de romer som lämnade Rumänien valde att flytta till Västeuropa där

majoritetsbefolkningen på den tiden hade sympati för romerna och var imponerade av deras kunskap om läkekonst och hantverk (Cederberg, 2010:21,25–26, 32).

1.1.2 Romers historia i Sverige

Cederberg (2010) beskriver att romer levde i Stockholm redan på 1500-talet. Detta har Cederberg beskrivit utifrån anteckningar som hittats i Stockholm Stads tankeböcker, vilka är samlade anteckningar över Stockholms rådhusrätt under 1400-1600-talet. De romer som levde i Sverige på 1500- och 1600-talet levde under svåra förhållanden. Romer kallades under denna period för tattare och ansågs inte ha samma värde som den övriga befolkningen. Under 1700-talet var kyrkan en positiv förespråkare för romer, de ville att romer skulle få samma rättigheter som övriga befolkningen. Men istället skrevs under samma period en svensk lag som förvisade romer ut ur landet. Lagen innebar bland annat att majoritetsbefolkningen hade rätt att döda manliga romer, som var kvar i landet, utan att straffas för det, medan kvinnor och barn istället jagades ut ur landet. Många romer i Sverige utvandrade till Finland och Norge när lagen trädde i kraft. Under senare delen av 1800-talet ansåg majoritetsbefolkningen fortfarande att romer var sämre och svagare än andra och den negativa uppfattningen om romer fortsatte att spridas (Cederberg, 2010:37–40, Montesino, 2010:12).

I Sverige bildades under 1920-talet det första rasbiologiska institutet. I samband med det kom en svensk lag som gav myndigheter rätt att besluta om tvångssterilisering av de personer man ansåg kunde sprida sämre anlag än andra. I Sverige tvångssteriliserades bland annat funktionshindrade, personer med sociala problem och romer (Catomeris, 2004:234–235). Inte förrän i mitten av 1900-talet började den negativa bilden av romer i Sverige förändras. Det var under denna tid som boken *Zigenerska* (1963) skriven av Katarina Taikon nådde både myndigheter och privatpersoner. Boken beskriver de svåra omständigheter som romer i Sverige levde under och var en stark bidragande faktor till att kunskapen om romernas situation ökade. Taikon blev efter detta ett språkrör för romerna. I och med att boken kom ut fick myndigheterna en djupare insyn i hur romer levde och hur deras historia sett ut. Det bidrog till en ökad förståelse för romers situation, vilket gav romer rätt till bostad och romska barn fick rätt till skolgång. Detta skedde genom ökad kunskap om romers situation från myndigheter men även av romers eget arbete i rörelser som förde romers talan (Cederberg, 2010:42–43).

Både Cedergren (2010) och Norma Montesino (2010) beskriver att frågan om hur romer skulle integreras ökade under 1970-talet. Kommuner startade aktiviteter och satsade på integrationsprojekt, vilka lades ned efter en viss tid då myndigheterna ansåg att det inte var möjligt att integrera romerna i det svenska samhället. Romerna i sin tur ansåg att projekten från kommunen inte hade tagit hänsyn till deras uppfattningar och synpunkter. Under 1970-1980-talet kom fler romer till Sverige från Europa för att få möjlighet att leva ett bättre liv. Romerna startade under denna period egna organisationer för att själva ha möjlighet att bestämma vad som skulle vara på dagordningen samt att tillgodose deras egna intressen (Cederberg, 2010:44–47, Montesino, 2010:40).

1.1.3 Romer i Sverige under 2000-talet

I Sverige lever uppemot 60 000 personer med romsk bakgrund, varav 3000 av dessa är finska romer. Andra grupper som är namngivna är svenska romer, resande romer, utomnordiska romer och nyanlända romer (Cederberg, 2010:51–52). År 2000 erkändes romer i Sverige som en nationell minoritet. Trots det så finns det i grundskolan ingen undervisning om minoritetsgruppen, det romska folket och dess historia. För att bevaka romernas intressen bildades under år 2002 Rådet för romska frågor, som år 2007 ersattes av Delegationen för romska frågor. Deras uppgift, delegerat från regeringen, var att främja projekt som handlade om romers situation och aktivt arbeta för integration. År 2010 redovisades resultatet av projektet för regeringen (Cederberg, 2010:47–48). Detta resulterade i en stor utredning som bland annat visade att: "Det råder en extrem och oförsvarbar exkludering av romer från alla delar av samhället" (Regeringskansliets hemsida, 2010-07-30).

Utredningen visade att romer är den mest diskriminerade och föraktade minoritetsgruppen i Sverige, och än idag sker massutvisningar av romer i Europeiska länder. Det framgår även att arbetslösheten bland romer i Sverige är hög, statistik visar en siffra uppemot 80 procent. Vidare visar utredningen att större delen av romerna i Sverige saknar grundskoleutbildning, vilket kan vara en bidragande orsak till arbetslösheten. Detta är uppgifter som utredningen har funnit genom intervjuer med enskilda representanter från romska föreningar, gruppmöten, samt forskningsseminarier och föreläsningar. Resultaten i utredningen grundar sig på flera års arbete (SOU 2010:55:25, 207, Regeringskansliets Hemsida, 2010-06-30).

Som står skrivet ovan har diskriminering mot romer alltid funnits. Under 2000-talet började diskriminering av romer uppmärksammas mer, det talades mer öppet om diskrimineringen och hur detta strider mot de mänskliga rättigheterna (Svt Nyheter's hemsida, 2012-10-03). De mänskliga rättigheterna har antagits av Förenta Nationernas generalförsamling tillsammans med de länder som är med i Europeiska unionen. De mänskliga rättigheterna finns presenterade i konventionen tillsammans med de grundläggande friheterna och syftar till att skapa rättvisa i världen. Tillsammans ska de europeiska länderna bevara och utveckla de mänskliga rättigheterna samt respektera dem utifrån samma grundsyn. I Artikel 14 - *Förbud mot diskriminering*, framgår att de fri- och rättigheter som står skrivet i konventionen gäller för alla. Ingen skillnad görs på grund av hudfärg, ras, kön, språk, religion samt inte heller på tillhörighet i nationell minoritet eller socialt- eller nationellt ursprung (FN-förbundets hemsida 2012-06-14, SFS 2008:567).

I föregående avsnitt har vi presenterat en överblick av hur romers historia sett ut från det att de utvandrade från Indien på 1300-talet till hur romers situation ser ut i Sverige idag. Detta för att läsaren ska få en inblick i hur romers situation har sett ut över tid. Nedan följer ett avsnitt där vi förtydligar valet av uppsatsämne genom en problemformulering, följt av syfte och frågeställningar, avgränsningar samt begreppsdefinitioner.

1.2 Problemformulering

Att romer är diskriminerade som grupp i samhället är något som finns beskrivet av många, både forskare och i statliga utredningar (SOU 2010:55:19, Sjögren, 2010:43). Intresset för att studera romers levnadssituation växte fram hos oss då vi konstaterade att vi saknar kunskap om hur det är att tillhöra en minoritetsgrupp. Vid starten av uppsatsen bestämde vi oss för att fokusera på unga finska romer och deras erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp. I sökandet efter tidigare forskning fick vi bekräftat att forskning om unga finska romers erfarenheter av vardagslivet, i Sverige har behandlats i liten grad. En generell uppfattning vi fick när vi sökte tidigare forskning var att romers upplevelser och erfarenheter, oavsett ålder, behöver uppmärksammas. Den främsta forskningen som finns där romernas egna röster hörs handlar om deras situation på arbets- och bostadsmarknaden (SOU 2010:55:18). Rapporten visar att

diskriminering av romer fortfarande är ett problem som bör uppmärksammas i högre utsträckning. Med detta som grund har vi en förhoppning om att studien ska bidra till förståelse för hur unga finska romer upplever sin vardag.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att lyfta fram unga romers erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp i Stockholm. Vi har valt att göra studien på individnivå med syfte att uppmärksamma unga finska romers egna erfarenheter. Syftet nås genom en studie av hur åtta unga finska romer, boende i Stockholm, upplever sin vardag utifrån aspekter som diskriminering, utanförskap, relationer och utbildning.

Våra frågeställningar är:

- Hur ser unga finska romers erfarenheter av diskriminering ut?
- Vilka faktorer påverkar unga finska romer i skapandet av nationell identitet?
- Hur berörs individen av samspelet mellan normer om svenskhet och de finska romska traditionerna?

1.4 Avgränsning

Vi har valt att studera hur unga finska romer upplever sin vardag. Med unga finska romer avser vi romer i åldrarna 18-25. Då vi i studien fokuserar på erfarenheter av vardagen anser vi att målgruppen är lämplig då utbildning, relationer, fritid och familj är viktiga komponenter i ungdomars vardag. De är även delvis i den åldern som människor skapar sin identitet genom att jämföra sig med andra (Goffman, 2011:47). Vidare avgränsade vi studien till att studera endast finska romer då tiden inte räcker till att studera de olika romska grupperna som finns i samhället. Valet av att studera just finska romers var på grund av att vi hade en kontakt som har arbetat med finska romer.

1.5 Begreppsdefinition

1.5.1 Traditioner

Vi kommer vid flera tillfällen i uppsatsen att skriva om traditioner samt dess betydelse för våra informanter. Då begreppet tradition är återkommande i uppsatsen har vi valt att förklara dess innebörd. I traditioner innefattas alla de regler och traditioner som unga finska romer förväntas följa. När vi i uppsatsen benämner något som en tradition är det alltid någon av våra informanter som har berättat för oss att de följer regler för att det är traditioner. Vi har alltså inte benämnt någon specifik handling eller situation som en romsk tradition om inte någon av våra informanter har sagt det.

Ett exempel på en tradition som är viktig för finska romer är den traditionella klädseln.

Informanterna berättade för oss att finska romer, till skillnad från andra romer, bär en traditionell klädsel. Den traditionella klädseln kan se lite olika ut beroende på ålder. De äldre kvinnorna bär stor sammetskjol och färgglad blus med mycket spets, medan de yngre bär en svart långkjol och långärmad överdel. Vanligtvis börjar romska kvinnor bära den stora kjolen när de gifter sig, men de får även börja bära den när de anser sig vara vuxna. Informanterna betonar att när de väl valt att bära den stora kjolen inte kan byta tillbaka. Den traditionella klädseln för män ser likadan ut oavsett ålder, nämligen svarta raka kostymbyxor, vit skjorta med slips och pullover.

Informanterna har vidare berättat att den traditionella klädseln innebär att man visar respekt mot de äldre romerna samt att de förväntas bära dessa kläder vid tillfällen där äldre släktingar är med.

1.5.2 Normativ svenskhet

I studien sätter vi ofta de unga finska romernas traditioner i relation till de rådande normer som finns i samhället. Det finns olika normer som människor rättar sig efter, vi kan i studien se hur normer i majoritetssamhället spelar in i informanternas sätt att interagera med andra. Därav har vi valt att använda oss av begreppet normativ svenskhet i studien. När vi fortsättningsvis beskriver eller relaterar till normer avser vi att hänvisa till hur Katarina Mattsson (2005) diskuterar normer om svenskhet. Vi har valt att använda oss av denna aspekt av normer då

förklaringen av normativ svenskhet väl kan kopplas till svårigheter kring att fastställa sin nationalitet. Individer blir utifrån olika faktorer kategoriserade som svenskar eller icke-svenskar. Dessa faktorer är födelseland, medborgarskap, språk och utseende. I det svenska nationella sammanhanget blir grupper av vi och dem viktigt, då det vita västerländska anses vara normen i Sverige. I skapandet av svensk nationell tillhörighet är vithet en central beståndsdel vilket försvårar för individer i Sverige att tillskriva sig själva en svensk nationalitet. Normativ svenskhet definieras utifrån de egenskaper som majoritetsbefolkningen besitter, vilket bland annat är deras utseende och språk (Lundström, 2007:19–20, Mattsson, 2005:140, 149).

1.6 Disposition

I detta avsnitt gör vi en kort beskrivning av de sex kapitel som utgör studien för att ge läsaren en överblick av det material som går att finna i varje kapitel. Det första kapitlet är inledning som innefattas av avsnitten inledning, bakgrund, problemformulering, syfte och frågeställning, avgränsning, begreppsdefinition samt avslutande disposition. Andra kapitlet är metod och urval, där presenterar vi metodologi, urval, tillvägagångssätt, etiska hänsynstaganden samt en avslutande metoddiskussion. I tredje kapitlet redovisar vi våra teoretiska utgångspunkter, dessa har vi valt att dela in i tre teman som benämns, *Skapandet av identitet*, *Stämplad som avvikare* och *Grupptillhörighet*. De teoretiska utgångspunkterna följs av kapitel fyra, tidigare forskning, där relevant forskning för det vi avser att studera presenteras. Det näst sista kapitlet är resultat och analys, där vi redogör för vår empiri och analyserar den med hjälp av våra teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning. Studien avslutas med en sammanfattning och en slutdiskussion där vi redogör för de slutsatser vi kan se i studien, följt av ett slutord med våra egna funderingar och förslag på tidigare forskning.

2. Metod och urval

I det här avsnittet presenterar vi val av metod samt urval av informanter. Vi förklarar vidare hur vi har gått tillväga för att samla in empiri till uppsatsen, hur vi behandlat vårt datamaterial samt redogör för de etiska aspekter vi tagit hänsyn till. Vi avslutar metodavsnittet med en metoddiskussion där vi granskar valet av metod.

2.1 Metodologi

Vi har i genomförandet av studien använt oss av kvalitativ metod. Med kvalitativ metod kan det som studeras beskrivas ur ett helhetsperspektiv, vilket betyder att de individer eller fenomen som studeras ofta sätts i ett sammanhang. Dock betonar Sam Larsson (2005) att forskaren i sin studie bör fokusera på några valda teman. Genom att se hur dessa teman kopplas samman förstår man situationen ur ett helhetsperspektiv (Larsson i Larsson 2005:91–92). I kvalitativ metod använder forskaren kvalitativa forskningsintervjuer med syfte att förstå informanternas levnadssituation och hur de förhåller sig till den. Den kvalitativa forskningsintervjun kan genomföras med semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att informanten på ett beskrivande sätt och med egna ord kan berätta om sina erfarenheter. Under intervjun behöver frågorna inte ställas i en exakt ordning utan forskaren kan låta frågorna följa samtalsgången (Kvale, 1997:34–41). När vi utformade intervjun skapade vi teman som vi ansåg kunde vara övergripande för just vardagen, såsom utbildning, relationer, fritid och diskriminering. Vidare formulerades inledande frågor under varje tema, denna typ av frågor kan beskrivas genom att frågan är öppen och kan ge beskrivningar av olika fenomen. Det ger även möjlighet för forskaren att ställa sonderande frågor, vilket kan förklaras som följdfrågor där forskaren söker ett mer beskrivande och precist svar på det som just sagts (Kvale & Brinkmann, 2009:123–124). Vidare transkriberade vi materialet direkt efter varje intervju, med anledning av att vi då hade intervjun färskt i minnet. Vi anser att kvalitativ metod var lämplig att använda eftersom vi i studien tolkar individernas egna erfarenheter och vill ge informanterna möjlighet att själva beskriva sin levnadssituation.

2.1.1 Hermeneutik

När vi tolkade vår empiri valde vi att använda ett hermeneutiskt förhållningssätt, vilket även benämns som tolkningslära och bygger på tolkningar av förstående slag. Inom hermeneutiken tar forskaren fasta på sina egna upplevelser, minnen och förförståelse när denne tolkar någon annan människas handlande. Ett centralt begrepp inom hermeneutiken är förförståelse, vilket betyder att vi människor uppfattar verkligheten genom våra sinnen och på det sätt vi väljer att tolka den. Allt vi tänker, hör och ser bygger på den förförståelse vi har, vilken är något vi har fått med oss redan som barn. Allt vi tolkar upplever vi som någonting, vilket betyder att förförståelse är en viktig del i vår tolkning då vi utan den inte skulle förstå något alls. Vidare påverkas förförståelsen av de värderingar vi har och vi uppfattar verkligheten därefter. Med anledning av detta finns det ingen förförståelse som är den andra lik och heller ingen som kan anses vara den rätta. Ytterligare ett centralt begrepp inom hermeneutiken är *den hermeneutiska cirkeln*. Med det menas att vi ständigt reviderar vår förförståelse när vi skapar oss nya erfarenheter. Vi går in i situationer med en föreställning om hur saker ska vara, när vi sen upplever verkligheten och förstår att dessa föreställningar är felaktiga måste vi revidera vår förförståelse. Nästa tillfälle vi befinner oss i en liknande situation har vi nya föreställningar som är anpassade efter den erfarenhet vi fick med oss från föregående tillfälle. Det visar sig dock återigen att våra föreställningar inte stämmer överrens med verkligheten och vi reviderar vår förförståelse efter de nya erfarenheter vi har fått. Denna växelverkan mellan förförståelse och erfarenheter kallas *den hermeneutiska cirkeln* och ger författaren verktyg att tolka texten i sin helhet. I *den hermeneutiska cirkeln* kan vår förförståelse utvecklas från föreställningar till en förståelse av verkligheten (Thurén, 1991:46–47, 53, 58-60) Vi har haft för avsikt att genom hela studien förhålla oss till den hermeneutiska tolkningen.

2.2 Urval

För att samla in material till studien har vi genomfört intervjuer med åtta ungdomar, vilka har varit fördelade lika mellan kön. Anledningen till att vi valde att ha en lik fördelning var för att vi ville se om informanternas erfarenheter såg olika ut beroende på om de var kvinnor eller män. Vi hade för avsikt att intervjua ungdomar i åldern 18 till 25 år, då vi upplever att ungdomar i den

åldern i större utsträckning, än de som är yngre, reflekterar över hur normer i samhället påverkar oss. Vidare valde vi den åldern då utbildning, relationer, fritid och familj är viktiga komponenter i ungdomars vardag. De visade sig dock att de informanter vi lyckades nå var i åldern 18-22. Vi nådde våra informanter genom ett så kallat snöbollsurval, med det menas att man når sina informanter genom en person som i sin tur känner en person som kan vara lämplig att intervjua (Larsson i Larsson m.fl., 2005:103).

2.3 Tillvägagångssätt

Vi fick kontakt med våra informanter via en socialpedagog som arbetar på en ungdomsgård i Stockholm där många av besökarna är finska romer. Socialpedagogen samtalade med före detta besökare till ungdomsgården och berättade om studien. De som ville delta gav medgivande till att socialpedagogen fick ge ut deras telefonnummer. Vi kontaktade våra informanter via telefon för att boka tid för intervjun. Intervjuerna gjordes med en informant i taget, på en samlingsplats för unga vuxna i Stockholm. Där fick vi tillgång till en lugn plats som gav oss bra förutsättningar för samtal med informanterna. För att underlätta intervjun och få ut det bästa av den gjorde vi intervjuerna tillsammans, med en informant i taget. En av oss ställde frågorna och satt bredvid informanten, medan den andra förde anteckningar och satt lite längre ifrån men var beredd att ställa följdfrågor. Vi valde detta upplägg då vi önskade att informanten skulle uppleva intervjun som avslappnad. Uppdelningen mellan oss bidrog till att vi var uppmärksamma på vad informanten berättade och hade möjlighet att ställa de följdfrågor som vi ansåg kunde bidra med ytterligare material till studien.

Vidare spelade vi in varje intervju, vilket visade sig vara effektivt då det gav oss möjlighet att gå tillbaka och lyssna på svaren igen. Efter varje intervjutillfälle transkriberade vi det inspelade materialet för att samla all empiri i ett gemensamt dokument. Då vi transkriberat intervjuerna sammanställde vi den empiri vi fått in och organiserade svaren i olika teman för att underlätta användandet av empirin i analysen. De teman vi använder i analysen är *Att leva som avvikare och under vardaglig diskriminering*, *Traditioner och normativ svenskhet - känslan av att aldrig passa in* och *Skapandet av nationell identitet*. I både de teoretiska utgångspunkterna och resultat och analys har vi skapat teman efter det som informanterna har kommit att samtala mest om samt

det som vi tolkat att informanterna upplever som problematiskt. De teman som vi har skapat i de teoretiska utgångspunkterna, tidigare forskning och resultat och analys är förenade med varandra och utgår från de begrepp som är återkommande i studien, vilka är diskriminering, normer, nationell identitet och avvikelse. Detta beskriver vi ytterligare i kapitel tre och fyra.

2.4 Etiska hänsynstaganden

Vid varje intervju informerade vi informanten om våra etiska aspekter. Vi förklarade tydligt för informanterna att de i studien kommer att vara anonyma inför läsaren samt frågade om de gav samtycke till att intervjun spelades in. Vidare informerade vi om att de när som helst kunde avbryta intervjun och att de kunde välja att inte svara på en fråga om den inte kändes bra. Då vi endast intervjuat finska romer vilka ofta känner varandra, valde vi att vara noggranna med informanternas konfidentialitet då det fanns möjlighet att det skulle komma fram känslig information under intervjutillfället. Informanterna nämns i uppsatsen som intervjuperson ett, intervjuperson två och så vidare, för att de inför läsaren ska vara anonyma. Ytterligare ett steg i att garantera informanternas konfidentialitet är att vi valt att tillskriva dem en mer generell bostadsort, då vi anser att en mer specifik beskrivning skulle kunna röja deras identitet. Vi valde att göra intervjuerna med informanterna en och en, vid olika tidpunkter. Detta för att de skulle känna sig trygga i att delge sina erfarenheter utan oro över att någon annan ska veta att de deltar i uppsatsen (Larsson i Larsson m.fl., 2005:119).

2.5 Metoddiskussion

Datamaterialet vi skapat till studien visade att den valda metoden var givande. Då vi har begränsat oss till ett fåtal informanter är vi medvetna om att dessa inte kan representera alla unga finska romer, däremot kan vi i studien göra en analytisk generalisering. I kvalitativ forskning kan studien göras i syfte att producera kunskap genom intervjuer som sedan kan appliceras på andra väsentliga situationer. Analytisk generalisering innebär att forskaren utifrån sina resultat kan göra en bedömning av huruvida resultatet kan fungera som vägledning i liknande situationer (Kvale & Brinkmann, 2009:281–282).

Då en av författarna till uppsatsen har arbetat med ungdomar tidigare, däribland ett fåtal romer, fanns en förförståelse kring valt uppsatsämne, men i begränsad omfattning. Kunskaperna om finska romers levnadssituation var för oss, trots tidigare erfarenheter, begränsade och den kunskap vi hade kom främst ifrån media. Trots denna förförståelse, som påverkar tolkningen av materialet, har vi under arbetet med uppsatsen reflekterat kring detta för att försöka förhålla oss så objektiva som möjligt. Ytterligare en aspekt som vi har reflekterat kring är huruvida informanterna kände tillit mot oss på grund av att de hade förtroende för socialpedagogen som tidigare hade arbetat med dem. Våra informanter hade eventuellt inte varit lika öppna att delge sina erfarenheter om kontakten inte hade skett via socialpedagogen. Vad gäller empirins tillförlitlighet kan vi inte garantera att det som informanterna berättar är sant, men då vi valt att tolka deras egna erfarenheter väljer vi att tro på informanternas utsagor. Vi finner det viktigt att reflektera kring frågan om informanternas tillförlitlighet, men vi upplever dock att det inte finns några skäl att tvivla på deras berättelser i denna studie. Vi är medvetna om att vi inte kan göra några generaliseringar av studien, vilket heller inte är viktigt för oss. Det viktiga är i denna studie att lyfta fram några unga finska romers egna erfarenheter utan att för den sakens skull behöva generalisera resultatet.

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel redovisar vi våra valda teoretiska utgångspunkter, vilka är Howard S. Beckers (2006) teori om grupptillhörighet och avvikare, Erving Goffmans (2011) teori om stigma samt Catrin Lundströms (2007) teoretiska utgångspunkt, vilken problematiserar nationell tillhörighet och normativ svenskhet.

De teoretiska utgångspunkter vi redogör för i det här kapitlet har ett samband med den empiri vi skapat samt är av betydelse då empirin tillsammans med de teoretiska utgångspunkterna ger oss möjlighet att besvara våra frågeställningar. Vi har i denna studie använt oss av Beckers (2006) teori om grupptillhörighet och avvikande beteende samt Goffmans (2011) teori om stigma, som beskriver hur olika faktorer påverkar skapandet av nationell identitet samt uppkomsten av avvikare. Vidare redogör vi för stigmasymboler då detta tydligt går att koppla till vår empiri och informanternas beskrivning av den traditionella klädseln. Goffman och Beckers förhållningssätt kan upplevas som nära angränsade till varandra då de båda problematiserar uppkomsten av avvikare men då Becker fokuserar mer på grupper än vad Goffman gör anser vi att dessa kompletterar varandra. Då syftet med studien är att tolka individens erfarenheter anser vi att valda delar ur Goffmans teori om stigma, vilken problematiserar identitetsskapande och stigmasymboler kan hjälpa oss att analysera den empiri vi skapat. Vidare är grupptillhörighet och vikten av att respektera de romska traditionerna återkommande i vår studie, därför anser vi även att Beckers teori, med fokus på avvikare, är användbar. Den empiri vi skapat kan relateras till begrepp som diskriminering, normer, nationell identitet och avvikelse.

Vi har även använt oss av Lundströms (2007) avhandling som teoretisk utgångspunkt, vilken problematiserar normativ svenskhet och svårigheterna kring vem som definieras som svensk. Lundström redogör för hur olika normer i samhället, som klass, kön och nationell tillhörighet påverkar individen. Lundströms utgångspunkter kan bidra till förståelse för empirin gällande identitet samt förklara informanternas svårigheter att precisera var de kommer ifrån. Vidare beskriver Lundström begreppet normativ svenskhet, med utgångspunkt i Mattssons (2005) förklaring av begreppet. Trots att det finns många aspekter på normer i samhället som påverkar individer har vi valt att använda oss av normativ svenskhet, med anledning av hur informanterna

beskriver svårigheterna att känna tillhörighet med majoritetssamhället. De teoretiska utgångspunkterna redovisar vi i tre teman, dessa är *Skapandet av identitet*, *Stämplad som avvikare* samt *Grupptillhörighet*. Dessa teman är anpassade efter de områden som informanterna upplever som problematiska och kom att samtala mest om. Det som redovisas i kapitlet teoretiska utgångspunkter kommer senare att kopplas till kapitel fem, resultat och analys där de teoretiska utgångspunkterna analyseras tillsammans med empiri och valda delar ur tidigare forskning.

3.1 Skapandet av identitet

I avsnittet som följer redovisar vi hur Goffman (2011) och Lundström (2007) problematiserar skapandet av identitet samt vilka faktorer som påverkar det. Vidare har vi valt att redogöra för vilka faktorer som spelar in när individer kategoriseras in efter nationell tillhörighet och hur det påverkar skapandet av nationell identitet. Vi redogör för faktorer som ligger bakom processen då informanterna beskriver det som problematiskt att redogöra för sin nationella tillhörighet.

Goffman (2011) beskriver i sin bok *Stigma, den avvikandes roll och identitet*, att stigma är något som i hög grad påverkar vår identitet. Med Stigma menas att en person stämplas som någon som besitter en oönskad egenskap som skiljer personen från den övriga gruppen som man befinner sig i (Goffman, 2011:10–11).

Goffman (2011) redogör för hur den sociala identiteten, vilken handlar om att andra personers intryck av individen, kan påverka individens syn på sig själv. Vidare bygger den sociala identiteten på samhällets krav och förväntningar på individen. Detta innebär att social identitet ofta utvecklas genom hur människor i omgivningen ser på individen. Goffman menar alltså att skapandeprocessen av identitet kan ske genom hur andra människor ser på en individ (Goffman, 2011:9–10).

Den sociala identiteten kan även ses ur ett grupperspektiv, detta kan förklaras genom att en individ uppfattar sig själv och tilldelar sig själv samma status som den grupp man tillhör anses ha. Den sociala identiteten är förenad med hur individen värdesätter sig själv och vilken

självuppfattning individen har. Medlemmarna i en grupp försöker även fastställa den egna gruppens värde genom att jämföra sig med andra grupper i samhället. Goffman (2011) beskriver vidare hur den sociala identiteten från början är socialt konstruerad, vilket betyder att identiteten inte är bestående (Goffman, 2011:10, 123-127).

Eftersom den sociala identiteten skapas efter hur andra människor ser på en individ blir interaktionen mellan människor viktig. Vidare blir skapandet av identitet en fråga om tillhörighet då omgivningen tilldelar individen egenskaper som ger dem olika förutsättningar. Sociologen Catrin Lundström (2007) problematiserar vilka faktorer det är som påverkar hur en individ blir tilldelad en viss nationalitet. Hon menar att det är genom avgränsningar från andra nationer men också ur ojämlika relationer, som den nationella tillhörigheten avgörs. De ojämlika relationerna beskriver Lundström skapas mellan olika grupper, men även i den grupp man själv anser sig tillhöra. Här finns ideal som befolkningen följer på grund av rådande normer, för att inte vara avvikande. Genom normer och ojämlika relationer skapas grupper av ett vi och dem, där grupperna ofta ställs emot varandra i samhället på grund av olikheter där människor ser andra som främmande. Individen som klassas som främling skapas ur en process där individen har kategoriserats in efter utseende, vilket vidare leder till att individen har tilldelats exempelvis en nationalitet utefter detta (Lundström, 2007:79, 81).

Vidare diskuterar Lundström (2007) normativ svenskhet. Individer blir utifrån olika faktorer kategoriserade som svenskar eller icke-svenskar. Dessa faktorer är födelseland, medborgarskap, språk och utseende. I det svenska nationella sammanhanget blir grupper av vi och dem viktigt, då det vita västerländska anses vara normen i Sverige. I skapandet av svensk nationell tillhörighet är vithet en central beståndsdel vilket försvårar för individer i Sverige att tillskriva sig själva en svensk nationalitet. Svenskhet som norm definieras utifrån de egenskaper som majoritetsbefolkningen besitter, vilket bland annat är utseende och språk. Detta kan vidare problematisera skapandet av nationell identitet. Individer kan tilldelas en nationalitet efter utseende, där första anblicken av en person kommer att påverka hur processen av individens identitetsskapande kommer att ske. Då individens utseende ställer upp riktlinjer för hur en individs nationella identitet och position kommer att utvecklas, kan detta leda till att en individ

skapar sin nationella identitet efter hur andra människor har placerat in dem (Lundström, 2007:19–20, 87, 89).

3.2 Stämplad som avvikare

I följande tema redovisar vi teorier om hur individen kan bli stämplad som avvikare i interaktion med andra individer. Vi har valt detta tema då informanterna upplever att de avviker från majoritetssamhället på grund av att de är romer och att de blir diskriminerade på grund av det.

Det centrala i Beckers (2006) teori är interaktionen mellan människor och hur den påverkar skapandet av avvikare. Den mänskliga aktiviteten i samhället kan förstås som en förklaring till hur och varför någon blir en avvikare. Med begreppet avvikare syftar Becker till att beskriva en individ som utför en handling som anses bryta mot sociala regler. Det innefattar i stort sett alla handlingar som i någon mån skiljer sig från majoritetssamhället (Becker, 2006:19, 148).

Vidare problematiserar Becker (2006) en individs avvikande beteende. Ett avvikande beteende tillskrivs en människa efter att ha begått en handling som människor i omgivningen anser vara felaktig. Avvikelse är inte en egenskap som bara går att finna i vissa typer av beteende utan förklaras i den reaktion från de människor som bevittnar händelsen. Det går inte att veta om en specifik handling kategoriseras som avvikande eller inte innan den är gjord eftersom reglerna för vad som är avvikande sätts av omgivningen (Becker, 2006:25–26).

Även Goffman (2011) beskriver hur uppkomsten av avvikare sker genom sociala processer. Han menar att vi i första mötet med en människa tillskriver individen egenskaper och förväntar oss att individen ska uppträda efter dessa. Men Goffman menar att det inte är de faktiska egenskaperna hos en individ som leder till att vi ser en individ som avvikande, utan istället hur dessa egenskaper påverkar människors sätt att interagera. Detta beskrivs som en social process i samhället och speglar hur rådande normer blir problematiskt i hur vi förhåller oss till varandra (Goffman, 2011:9–14).

De egenskaper som ligger till grund för att en individ blir avvikare är social information. Den sociala informationen förmedlas bland annat av det som Goffman (2011) benämner som stigmasymboler. En stigmasymbol kan vara ett synligt märke som visar att individen tillhör en specifik grupp, exempelvis kippan som judiska män bär på huvudet, som ett tecken för aktning (Goffman, 2011:52–53, Groth, 2002:140) Hur påtaglig denna stigmasymbol är och i vilken utsträckning den fungerar som en upplysning om personens stigma benämns som stigmats visibilitet och är en avgörande faktor för hur personen blir bemött och behandlad i olika situationer. För den avvikande individen innebär det att beroende på vilka personer den har i sin omgivning och hur pass tydlig stigmasymbolen visar sig vara, desto mer iakttagbart blir individens stigma för omgivningen. Detta kan exemplifieras genom att en individ blir bemött med förakt på grund av att det är synligt vilken religiös trosuppfattning denne har (Goffman, 2011:52–53, 57).

3.3 Grupptillhörighet

I avsnittet som följer beskriver vi vikten av att tillhöra en grupp samt följa de traditioner som är specifika för gruppen. Vidare problematiseras grupptillhörighet ur ett individperspektiv. De teoretiska utgångspunkter som vi redovisar nedan kan anses tillhöra tidigare avsnitt i kapitlet, men då grupptillhörighet är ett återkommande begrepp i studien väljer vi att redogöra för begreppet i ett eget tema. Vidare är vikten av att tillhöra en grupp betydelsefullt för informanterna, vilket vi lyfter fram och analyserar i kapitel fem.

I moderna samhällen finns en rad olika sociala grupper där de flesta av dessa grupper har olika regler och traditioner de förväntas tillämpa. De olika gruppernas regler strider ofta mot varandra vilket kan resultera i att grupperna är oense vad gäller vilket slags beteende som anses vara det rätta. Etniska, klassmässiga och kulturella skillnader är exempel på aspekter som skiljer olika grupper åt. Becker (2006) problematiserar varför olika grupper i samhället blir avvikare samt hur individen kan bli avvikare i den grupp denne tillhör. Om en individ överträder de regler som är uppsatta för en specifik grupp att följa stämplas individen som avvikare. Becker betonar att det i ett samhälle finns många grupper och att människor tenderar att tillhöra flera av dessa grupper.

Problem kan uppstå när en person bryter mot reglerna i en grupp för att följa reglerna i en annan (Becker, 2006:22, 27).

Goffman (2011) beskriver att det ofta är under ungdomsåren som vi människor ställer oss frågande till den egna grupptillhörigheten. Vidare menar Goffman att individer, trots att de känner sig trygga med sin egen grupp och vill tillhöra den, ställer sig frågande till gruppen under sitt identitetsskapande. Individen ifrågasätter gruppen och dess regler och jämför den egna gruppen med andra grupper i samhället. Individen kan genom denna ambivalens till gruppen känna skamkänslor, vilket kan leda till att individen, trots att denne inte fullt ut kan acceptera sin grupp, inte heller vill bryta sig loss från den (Goffman, 2011: 47-48, 118-119).

I föregående kapitel har vi redovisat de teoretiska utgångspunkter som vi kommer att använda när vi analyserar empirin. Det material vi har presenterat i de teoretiska utgångspunkterna belyser social identitet, nationell identitet, nationell tillhörighet, stigmasymboler, avvikare, diskriminering och grupptillhörighet. I följande kapitel presenterar vi tidigare forskning i syfte att beskriva hur romers situation gällande diskriminering, utbildning och att fastställa sin nationella tillhörighet och identitet ser ut, samt visa vad som har legat i fokus vid tidigare studier av romer.

4. Tidigare forskning

I följande kapitel presenterar vi tidigare forskning som ett led i att förstå den situation våra informanter befinner sig i. I sökandet efter tidigare forskning har vi främst använt Google Scholar, LIBRIS och DiVa - Digitala Vetenskapliga Arkivet. Sökorden vi använt är diskriminering, romer, tattare, zigenare och minoritetsgrupper. Vidare har vi redogjort för tidigare forskning vi funnit i avhandlingar och forskningsartiklar. Till en början hade vi för avsikt att hitta tidigare forskning som behandlar romers egna erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp, men då vi stötte på problem med att hitta sådan forskning bestämde vi oss för att presentera allmän forskning om romer. Trots att det hade varit intressant att redovisa forskning som i större utsträckning går att jämföra med de resultat vi funnit av vår studie anser vi att den tidigare forskning som vi redovisar i det här kapitlet är av relevans för det område vi fokuserar på i studien. I den forskning vi har hittat om romer har vi valt att fokusera på det material som motsvarar våra valda teoretiska utgångspunkter. Vi redogör för forskning om diskriminering av romer samt problematiken för en individ att fastställa sin nationella tillhörighet och identitet, vilket kan kopplas till de teoretiska utgångspunkterna som problematiserar avvikare och social identitet. Tidigare forskning inleds med ett avsnitt som redovisar allmän forskning om romer samt hur det har forskats om romer över tid. Följt av ett avsnitt som berör nationell tillhörighet och identitet samt diskriminering av romer. Tillsist redovisas ett avsnitt som handlar om romers inställning till skolan.

4.1 Forskning om romer

I en avhandling av David Sjögren (2010) går att läsa att Sverige fram till mitten av 1970-talet inte hade någon invandrar- och minoritetspolitik. Vid utvecklingen av dessa frågor beslutades om en generell politik med syfte att integrera minoriteter i samhället. Minoritetsgrupper förväntades överge sin kultur och anpassa sig till det som ansågs vara majoritetssamhällets kultur och identitet (Sjögren, 2010: 29-30). David Mayall (2004) beskriver i sin forskning synen på romer och betonar liksom Sjögren majoritetssamhället vilja att integrera romer. Romer har som grupp ofta i forskning framställts som fast slutna i sin kulturella kärna och ovilliga att försöka anpassa sig till övriga samhället. Mayall menar att forskning om romer i mångt och mycket undersöker

förhållandet mellan romer och icke-romer samt fokuserar på romernas vilja att hålla ihop den egna gruppen. Mayall redogör för tre perioder, vilka avser att förklara hur synen på romer har framställts i forskning under vardera perioden. Den första perioden sträcker sig fram till 1960 och beskriver den romska identiteten utifrån seder, språk och släktskap. Period två varade mellan 1960-1980 och intresset i forskningen låg på etniska grupper och gränserna där emellan. Den tredje perioden belyser den romska identiteten som en pågående process där individers etnicitet, kultur och identitet ständigt konstrueras och förändras. Vidare betonar Mayall att nyare forskning om romer visar på att kulturella skillnader blir allt vanligare bland romer och att man kan se inslag i deras kultur jämförbara med majoritetssamhällets (Mayall, 2004:25–26, 194-195).

Matthew Kott, historiker vid centrum för multietnisk forskning på Uppsala universitet, är delaktig i en satsning med syfte att fördjupa forskning om romer. I en forskningsartikel, publicerad på vetenskapsrådets hemsida, står skrivet att romer i Sverige länge har levt som en grupp utanför samhället. Under 1980- och 1990-talet fanns ett intresse att studera relationen mellan romer i Sverige och majoritetssamhället. Detta för att romer, trots stora satsningar från samhällets sida att integrera gruppen, var den minoritetsgrupp som levde i störst utanförskap. Romer var den grupp som fortfarande levde i utkanten av samhället samt stod utanför både bostads- och arbetsmarknaden. Romer jämfördes med andra minoritetsgrupper som i större utsträckning var en del av majoritetssamhället då de hade lägenheter och stod till arbetsmarknadens förfogande (Kott i Vetenskapsrådet, 2012).

Sociologen Norma Montesino Parra (2002) skriver även hon om romers utanförskap i sin avhandling. Hon problematiserar huruvida romer på 1970-talet levde utanför samhället av egen fri vilja eller ifall de, på grund av majoritetssamhället, inte hade möjlighet att integreras. I studien framgår att romer, fast slutna i sin kulturella kärna, visade på motstånd till förändring. Motståndet grundade sig i att romerna på 1970-talet ville behålla sina kulturella traditioner som ett led i att överleva som grupp. Vidare framgår att romerna var öppna för förändring i form av yttre omständigheter, till exempel vad gäller bostadssituation, vilket visade sig när romerna successivt närmade sig majoritetssamhället. Till en början levde romerna isolerade, i utkanten av städer, för att sedan i större utsträckning flytta till storstäder (Montesino Parra, 2002:163–164).

Pedagogen Christina Rodell Olgac (2006) belyser i sin avhandling relationen mellan minoritet och majoritet. Majoriteten i ett samhälle har både social och politisk makt, vilket betyder att det är majoriteten som är förmögen att tilldela olika kulturella aspekter sitt värde. Vidare definieras frågor om etnicitet där det framgår att dessa frågor i stort handlar om maktrelationer mellan grupper i samhället. Relationen och skillnaden mellan minoritet och majoritet utvecklas där två grupper har kontakt med varandra och där det förekommer åsikter om att den ena gruppen skiljer sig från majoriteten vad gäller kulturella aspekter (Rodell Olgac, 2006:40).

Forskning visar att det är mer komplext att studera romer på individuell nivå än som homogen grupp. I Sjögrens (2010) avhandling framgår att romer som grupp ofta uppfattas som omoraliska, oskötsamma och arbetsovilliga. Studerar man istället romer individuellt konstateras att skillnaden mellan individer är stora och att inga generella uppfattningar om att de är omoraliska eller oskötsamma kan göras (Sjögren, 2010:184). Även Rodell Olgac (2006) skriver att individer ofta hamnar i skymundan till förmån för olika grupper. Sociala gruppers existens kan bara ses i relation till andra grupper och betydelsen av gruppen i forskning är viktigare att belysa än individerna som tillhör den (Rodell Olgac, 2006:53).

Kott (2012) belyser att romer måste involveras mer i svensk forskning som rör romer. Många romer är idag misstänksamma mot forskare som är intresserade av att studera romer. Det som ofta ifrågasätts är forskarens motiv bakom studien. Med en historia av diskriminering och utanförskap riktad specifikt mot romer kan man förstå deras avhållsamhet. Kott anser därför att det är viktigt att i framtida forskning lyfta fram romer som delaktiga i forskningen och inte bara som studieföremål (Kott i Vetenskapsrådet, 2012).

I följande två teman i det här kapitlet har vi valt att redogöra för forskning om diskriminering, nationell tillhörighet och skapandet av nationell identitet då detta är något som är återkommande i studien. Vi har för avsikt att redovisa tidigare forskning som kan kopplas samman med våra teoretiska utgångspunkter där diskriminering kan ses som en följd av att bli stämplad som avvikare. Vi redogör även för Lundströms (2007) problematisering av nationell tillhörighet och identitet samt definitionen av svenskhet, som kan ses i förhållande till hur Goffman (2011) redogör för social identitet. Avslutningsvis redogörs för forskning om romers

situation i skolan vilket vi anser förhåller sig till teoriavsnittet om avvikelse, då skolan är en plats som romer länge varit utestängda från.

4.2 Nationell tillhörighet och diskriminering av romer

Nedan följer ett avsnitt med tidigare forskning som berör diskriminering av romer, vilket vi valt att presentera då diskriminering är ett återkommande begrepp i vår studie. Vi presenterar även forskning om nationell tillhörighet av Lundström (2007) som problematiserar svårigheten kring att fastställa sin nationella tillhörighet, vilket påverkar skapandet av nationell identitet.

Sociologen Catrin Lundström (2007) redogör i sin avhandling, som bygger på intervjuer med kvinnor med bakgrund i Latinamerika, bland annat för definitionen av vem som får kalla sig svensk. Utifrån Lundströms studie framgår att den som är född i Sverige inte behöver ses som svensk samt uppleva känslan av nationell tillhörighet. Vidare stämde sällan bilden om att den som är född i Sverige är svensk, överens med verkligheten och samhällets benämning på svenskhet. I studien problematiseras det faktum att det är svårt att definiera huruvida någon är svensk eller inte. Materialet visar att informanterna i Lundströms studie säger emot sig själva när de förklarar de kriterier som finns för att vara svensk. Lundström exemplifierar detta när hon beskriver ett uttalande om att du för att vara svensk ska vara född och uppväxt i Sverige. Osäkerheten uppstår då när informanterna, trots att de både är födda och uppväxta i Sverige, inte ser på sig själva som svenskar. Vidare påverkas den nationella tillhörigheten av vilka du umgås med. I ett umgänge med bara svenskar är det svårare att hävda sin svenska tillhörighet än i ett umgänge där människorna har olika bakgrund. Detta för att skillnaden, sett till utseende, blir påtaglig i gruppen med bara svenskar (Lundström, 2007:77–79).

Lundström (2007) problematiserar de motstånd som uppkommer när en individ med utländsk bakgrund gör anspråk på den svenska tillhörigheten. I avhandlingen redovisas material som beskriver svårigheten för en individ med utländsk bakgrund att fastställa sin nationella identitet då denna ofta ifrågasätts av omgivningen. Oberoende av hur individer med utländsk bakgrund själva uppfattar sig, kategoriseras de ofta som några som står utanför den nationella tillhörigheten. Lundström beskriver att det är utseendet hos kvinnorna i hennes studie som

uppmärksammar omgivningen på att de har ett annat ursprung än svenskt. Vidare förklarar Lundström att i samma stund som omgivningen uppmärksammat att kvinnornas utseende skiljer sig från de svenska försvåras möjligheten att tillskriva sig själv en svensk nationalitet och identitet (Lundström, 2007:73–75).

Med utgångspunkt i Liégeois (1987) beskriver Sjögren (2010) att romer, långt innan de blev erkända som en minoritetsgrupp i Sverige ansågs tillhöra en social kategori, istället för en kulturell eller etnisk kategori. Man ignorerade romernas etniska egenskaper och kultur för att istället från samhällets sida, förklara att romer hade sociala problem. Eftersom romer ansågs tillhöra den sociala kategorin kunde inga antaganden om etnisk diskriminering av grupp göras. De grupper och individer som förklarades tillhöra den sociala kategorin ansågs ha sociala problem, detta kunde till exempel vara någon form av funktionshinder. Men även de grupper och individer som skiljde sig från majoriteten kunde identifieras med den sociala kategorin. Det medförde att romer och andra minoritetsgrupper i Sverige, som avvek från majoritetssamhället, behandlades annorlunda. Konsekvenser av det var bland annat att barn i dessa minoritetsgrupper i skolan placerades i så kallade särklasser, anpassat för barn med särskilda behov (Sjögren, 2010:43).

Vidare beskriver Rodell Olgac (2006) i sin avhandling att människor som tillhör en minoritetsgrupp i många situationer i samhället är avvaktande. Hon menar att majoritetssamhällets negativa inställning mot romer samt den diskriminering som är riktad mot minoriteten bidrar till detta. Rodell Olgac belyser i sin studie material som visar på fördomar mot romer och romers egna erfarenheter av dessa fördomar. I många situationer försöker romer anpassa sig i mötet med majoritetssamhället, till exempel genom sina kläder, för att undvika att bli illa bemötta (Rodell Olgac, 2006:148).

4.3 Romer i skolan

I sista avsnittet i tidigare forskning presenterar vi forskning om romer och dess inställning till skolan. Då romer inte hade rätt att gå i skolan förrän på 1960-talet har vi valt att redovisa forskning om romers skolsituation. Vi lyfter fram nedanstående material då vi anser att romers

skolsituation går att koppla till de teoretiska utgångspunkterna om avvikelser, då skolan är en plats som romer länge har varit utestängda från.

Rodell Olgac (2006) belyser den tveksamhet gentemot skolan som finns bland den äldre generationens romer idag. Tveksamheten grundar sig till stor del på de negativa erfarenheterna de själva har av sin skolgång. Skolan ser annorlunda ut idag då unga romer, till skillnad från tidigare generationens romer, har samma rättigheter till skolgång som andra barn och unga. Resultat i Rodell Olgacs avhandling visar dock att det fortfarande finns tveksamheter hos unga romer vad gäller skolan. Flera romer i Rodell Olgacs studie uppger att de känner sig diskriminerade och särbehandlade i skolan. Bland annat på grund av att närvaro och uppföljning vid frånvaro inte görs på romska ungdomar i lika stor utsträckning som på övriga samt att förväntningarna på den kunskap som romer besitter är förhållandevis låga (Rodell Olgac, 2006:126–128).

Antalet unga romer som idag utbildar sig är betydligt fler än hos tidigare generationer, vilket leder till en ökad variation vad gäller utbildningsgrad inom minoriteten. Att skolgång blir allt vanligare för romer ses oftast som något positivt, men den kunskap man får med sig från skolan kan också bidra till att individen blir avvikare i den egna gruppen. Rodell Olgacs (2006) beskriver den risk som finns hos individer i minoritetsgrupper att uteslutas från gruppen om man avviker från de föreskrifter den egna gruppen har vad gäller identitet och hur man förväntas leva. I Rodell Olgacs avhandling framgår att romer, i ett led att anpassa sig på arbetsplatser, ibland bortser från de romska traditionerna. Efter arbetstid lever de som romer till hundra procent medan dem under dagen, på arbetsplatsen, anpassar sig efter majoritetsbefolkningen (Rodell Olgac, 2006:131–132).

I föregående kapitel har vi presenterat tidigare forskning om romer som vi anser är relevant för att få en förståelse för hur romer har studerats över tid. Vi kan vidare, genom presentationen ovan, få en förståelse för den empiri vi skapat samt förhålla oss till avsnittet i vår kommande analys. I följande kapitel, som är resultat och analys, analyserar vi empiri med hjälp av våra valda teoretiska utgångspunkter och valda delar ur tidigare forskning.

5. Resultat och analys

I följande avsnitt analyserar vi vår empiri utifrån de teoretiska utgångspunkterna och valda delar ur tidigare forskning som vi har redogjort för. Vi har gjort en temaanalys, vilket innebär att vi analyserar flera intervjupersoners berättelser som sedan sätts i ett sammanhang och sorteras under teman. Vidare har vi använt oss av analysstrategin meningskoncentrering, vilket syftar till att omformulera informanternas berättelser till mer sammanfattande formuleringar (Larsson m.fl., 2010:106, 108). Vi analyserar materialet under tre olika teman, dessa är valda utifrån de ämnen som informanterna har berört mest. Det första temat vi redogör för är *Att leva som avvikare och under vardaglig diskriminering*, vilket kan kopplas till temat *Stämplad som avvikare* i de teoretiska utgångspunkterna. Här analyserar vi de situationer som informanterna själva har tagit upp gällande diskriminering och känslan av att leva som avvikare. Följande tema, *Traditioner och normativ svenskhet - känslan av att aldrig passa in* kopplar vi till temat i de teoretiska utgångspunkterna som redogör för *Grupptillhörighet*. Vi analyserar här informanternas berättelser om deras osäkerhet gällande grupptillhörighet, känslan av att aldrig passa in samt konsekvenserna av det. I sista temat analyserar vi svårigheterna kring *Skapandet av nationell identitet* som förstås genom det teoretiska temat *Skapandet av identitet*. Här analyseras skapandet av nationell tillhörighet och identitet samt vilka faktorer som kan påverka informanternas identitetsskapande.

Innan vi redovisar vår analys följer en presentation av de informanter som har deltagit i studien. I presentationen av informanterna redovisar vi ålder, kön, sysselsättning samt om de bär traditionell klädsel. Då informanternas kläder kan vara av relevans för de svar de avger anser vi att kläder är av intresse att belysa. Vidare utmärker sig kvinnor och mäns kläder olika mycket, vilket bidrar till skillnader i svar mellan våra informanter. Då vi valt att presentera alla informanterna som hemmahörande i Stockholm, som ett led i att skydda deras identitet, kommer ingen specifik stadsdel att redovisas.

5.1 Informantpresentation

Alla informanter är födda i Sverige, men har en nära relation till Finland då flera av informanternas släktingar bor där. De pratar finska hemma med sina föräldrar och sin släkt, samt

med sina romska vänner, medan de i skolan och med kompisar som inte är romer pratar svenska. Samtliga av informanterna benämner sig själva som finska zigenare.

Intervjuperson ett, tre, fyra och fem är alla kvinnor i åldern 18-21. Två av kvinnorna studerar sista året på gymnasiet och båda bär traditionell klädsel. Ingen av dessa kvinnor har tagit på den stora traditionella kjolen än men berättar att de kommer att bära den när de gifter sig eller ser sig själva som vuxna. En av dessa två kvinnor har större möjlighet att välja själv när det gäller den traditionella klädseln. Hon bär alltid traditionell långkjol och blus när hon är med släktingar och sina romska kompisar, däremot bär hon ofta byxor i skolan och i sällskap med sina andra vänner. De övriga två kvinnorna bär den stora kjolen, men av två olika anledningar. Den ena kvinnan är 21 år och började bära den stora kjolen när hon gifte sig. Den andra kvinnan är 19 år och valde vid 17 års ålder att börja bära den traditionella kjolen för att hon kände sig vuxen. Dessa två kvinnor är arbetslösa, varav den kvinnan som är gift söker arbete medan den andra ägnar sina dagar åt hushållssysslor, både i sitt eget hem och hos sina äldre släktingar.

De resterande informanterna är män i åldern 18-22, de benämns som intervjuperson två, sex, sju och åtta. Samtliga av de manliga informanterna bär alltid den traditionella klädseln. Tre av männen avbröt sina gymnasiestudier för att istället arbeta. Två av dem arbetar nu heltid, medan den sista är arbetslös men söker arbete. Den fjärde mannen studerar sista året på gymnasiet.

Vi inleder analysen med temat *Att leva som avvikare och under vardaglig diskriminering* där den empiri som berör situationer där informanterna har upplevt sig diskriminerade analyseras tillsammans med relevanta, för empirin, valda teorier och tidigare forskning. Vi har analyserat informanternas erfarenheter av diskriminering då detta var ett återkommande samtalsämne i intervjuerna.

5.2 Att leva som avvikare och under vardaglig diskriminering

Vi analyserar temat erfarenheter av diskriminering i två delar. I den första delen analyserar vi den empiri som berör situationer där informanterna själva berättar att de blir diskriminerade. Den andra delen handlar om informanternas skolsituation. Informanterna har inte beskrivit skolan

som en plats där diskriminering förekommer, däremot kan vi i materialet se hur diskriminering av tidigare generationer romer i skolan påverkar informanternas skolsituation. Därav har vi valt att analysera materialet gällande skolan under detta tema.

5.2.1 Diskriminering

Våra informanter berättar om situationer där de har blivit utsatta för fördomar och diskriminering. I dessa situationer har de upplevt att det är deras romska identitet som har legat till grund för att dessa händelser har skett. Informanterna vittnar om att det är deras traditionella klädsel som gör andra människor uppmärksamma på att de är romer och exemplifierar det med att de blir förföljda av väktare när de är inne i butiker och handlar. En kvinnlig informant berättar:

Jag blir illa behandlad varje dag, till exempel idag när jag var i affären, man får blickar och de följer efter /.../ Jag är en sådan människa som inte vill stå i centrum, men med den här klädseln står man hela tiden i centrum (Intervjuperson tre, 2013).

Citatet ovan visar att informanten på grund av diskriminering upplever sig avvikande i relation till majoritetsbefolkningen. Vidare berättar informanten att hon är en person som inte vill uppmärksammas men att hon i interaktion med majoritetssamhället ständigt blir uppmärksammad och känner sig som en avvikare. Samtliga informanter berättar om daglig diskriminering och uttrycker att det inte är något de bryr sig om längre eftersom de är vana och har lärt sig att hantera diskrimineringen. I intervjun då samtal om diskriminering fördes var informanterna vid flera tillfällen upprörda och vi upplevde att det var ett känsligt ämne. Trots att informanterna uppger att de kan hantera diskrimineringen så kan vi genom deras berättelser förstå att det ändå påverkar dem negativt. Becker (2006) menar att interaktionen mellan människor har betydelse för uppkomsten av avvikare, den mänskliga aktiviteten i samhället kan ses som en förklaring till hur och varför någon blir en avvikare (Becker, 2006:148). Även Goffman (2011) belyser att uppkomsten av avvikare skapas i interaktion mellan människor. Han menar att vi tillskriver en människa egenskaper i första mötet, dessa egenskaper gör att vi förväntar oss att en människa ska vara på ett visst sätt (Goffman, 2011:9–14).

Det Goffman (2011) beskriver ovan kan ses ur informanternas perspektiv, vilka uttrycker att den traditionella klädseln bidrar till att de kategoriseras in i gruppen romer och att det är på grund av den som de dagligen blir utsatta för diskriminering. Våra informanternas upplevelser av diskriminering och fördomar är en del av deras vardag och något som romer har varit utsatta för länge. Människor utanför den romska gruppen bemöter inte alltid romer som enskilda individer utan placerar ofta in individen i gruppen romer, vilket i sig är diskriminerande. Forskning visar att romer ofta ses som grupp och tillskrivs ofta egenskaper som oskötsamma och omoraliska (Rodell Olgac, 2006:53, Sjögren, 2010:188). Vi kan utifrån forskning, de teoretiska utgångspunkter som står beskrivet ovan samt informanternas berättelser förstå att de blir tilldelade en rad egenskaper, som egentligen är fördomar som finns kring romer. Intervjuperson sju exemplifierar detta genom att berätta om några, för honom, vardagliga situationer:

Man får ju blickar av andra. Till exempel när man är på bio och folk är högljudda så kommer människor och säger till oss, även fast det inte var vi som lät /.../ Jag blir frustrerad men man är ju van, jag är van att vara förföljd och att folk iakttar mig. Om jag går till affären nu så bryr jag mig inte längre för jag är van /.../ De får väl tro att jag ska sno, det är inte mitt problem, men det är ju inte bara zigenare som snor, alla är olika, det finns ju svenskar som också snor (Intervjuperson sju, 2013).

Genom citatet ovan ser vi hur informanten upplever att majoritetsbefolkningen är av åsikt att alla romer stjälar. Utifrån informanternas redogörelser ser vi att de lever, i en vardag som innehåller ständig diskriminering, påverkar deras levnadssituation. Flera av informanterna berättar att de blir upprörda av människors fördomar men att de inte vill visa det för omgivningen. Detta på grund av att de inte vill bli uppmärksammade och utpekade mer än vad situationen redan bidragit till. Samtliga informanter säger att de är vana vid diskriminering och menar att de inte tänker så mycket på att de blir diskriminerade. Men samtidigt uttrycker informanterna att de vid tillfällen där diskriminering förekommer upplever att de blir sårade och känner sig orättvist behandlade. Vidare kan vi se detta genom en av informanterna som berättar om en situation som vi kopplar till hur Goffman (2011) problematiserar hur de tilldelade egenskaperna skapar förväntningar på hur en person kommer att bete sig (Goffman, 2011:10).

Informanten berättar om en händelse på en bensinstation, där personalen inte startade bensinpumpen så tankningen kunde påbörjas.

Då tänker jag att okej, sätt inte på pumpen, jag kommer in och betalar först, sen går jag ut och tankar. Men det värsta var att när jag börjar tanka så stängde hon av innan jag var klar /.../ Personalen sa till mig efter att jag hade frågat flera gånger varför hon stängde av: du kommer inte att sluta tanka när du tankat för tvåhundra kronor. Då undrade jag hur hon kunde veta det? (Intervjuperson ett, 2013).

Vi frågade informanten hur hon reagerade vid händelsen, och hon svarade:

Jag blir förbannad men försöker hålla mig lugn, kvinnan på macken var så himla respektlös. Det var andra människor där och jag skämdes. De kollar ju och hon svarade inte ens mig, då står jag där som en idiot /.../ Folk har fördomar om romer, jag vet varför, folk pratar om att romer snor. Ja, såklart det finns romer som snor men man ska inte dra alla över en kam. Bara för att någon annan gör det betyder inte det att jag behöver vara likadan. Alla gör fel, det beror inte på vad man har för ursprung. Det är det jag inte förstår, det är sådant som irriterar mig (Intervjuperson ett, 2013).

Flera av informanterna har berättat om situationer där de är avvaktande i mötet med majoritetssamhället. En informant exemplifierar det när han berättar att han ofta funderar över hur han ska bete sig i mataffären för att undvika personalens iakttagelser. Citatet ovan är ytterligare ett exempel på detta, då informanten, trots att hon är upprörd, beskriver att hon försöker hålla sig lugn för att det var andra människor där. Likt exemplet ovan finns det forskning som visar att minoritetsgrupper ibland kan vara avvaktande i situationer där de förväntar sig att fördomar om dem kan förekomma. Rodell Olgac (2006) beskriver att den diskriminering som länge har funnits mot minoriteter har bidragit till att dessa i många situationer är avvaktande i mötet med majoritetssamhället (Rodell Olgac, 2006:148). De flesta av informanterna påpekar att de ofta är vaksamma i situationer där de känner på sig att de kan bli dömda på grund av deras utseende. Som informanten i citatet ovan berättar vill hon inte ställa till

med en scen på bensinstationen och väljer därav att bara göra som personalen på bensinstationen säger, betala innan hon tankar. I den situationen kan vi se hur det finns en tydlig koppling till Goffman (2011) i problematiseringen av stigmasymboler. Exempel på en stigmasymbol kan vara ett synligt märke som visar att man tillhör en specifik grupp (Goffman, 2011:53). Genom Goffmans beskrivning av stigmasymboler och informanternas berättelser kan vi förstå att finska romers traditionella klädsel utmärker sig och kan ses som en stigmasymbol då den endast bärs av finska romer. Informanterna beskriver att deras traditionella klädsel är något de är stolta över och vill bära. Men trots detta är det också enligt informanterna kläderna som gör att de blir bemötta med fördomar och utsatta för diskriminering, vilket påverkar dem negativt.

5.2.2 Romer i skolan

I följande avsnitt analyserar vi den empiri som handlar om informanternas skolsituation. Som står beskrivet i inledningen av temat erfarenheter av diskriminering har romer inte alltid haft rätten att gå i skolan och diskrimineringen av tidigare generationer påverkar informanternas skolsituation. Då skolan länge har varit en plats där romer har diskriminerats har vi valt att analysera informanternas skolsituation.

Våra informanternas inställning till skolan skiljer sig åt i huruvida de anser att utbildning är en viktig komponent för framtiden. Flera av informanterna avslutade inte sin gymnasieutbildning med anledning av att det var tråkigt, jobbigt och med inställningen att det är bättre att arbeta. Vidare menar några av informanterna att en gymnasieutbildning inte leder till en anställning och att det därav är onödigt att studera. Ett fåtal av informanterna studerar på gymnasiet och har som mål att fullfölja utbildningen. När det gäller vidare studier på högskola och universitet berättar några av informanterna att de skulle vilja studera vidare men att de troligtvis inte skulle göra det på grund av att det är svårt att komma in på ett program. En informant berättar att hans dröm är att bli advokat:

/.../ Jag vill inte plugga vidare, det är jobbigt, jag gillar inte att gå i skolan. Jag vill göra något annat än att plugga, men ändå något bra, typ fixa ett jobb. Om jag fick välja vilket jobb som helst skulle jag vilja bli advokat.

Men det är för jobbigt att bli, jag gillar inte att gå i skolan (Intervjuperson två, 2013).

Vi kan utifrån empirin förstå att informanterna har mål i livet som de inte upplever att de har möjlighet att förverkliga. Som exemplifieras i citatet ovan vill informanten bli advokat men han tror inte att han kommer att nå det målet och väljer därför att inte försöka. Rodell Olgac (2006) belyser i sin avhandling romers tveksamhet mot skolan. Trots att unga romer idag, enligt lag, ska gå i skolan i samma utsträckning som jämnåriga visar Rodell Olgac resultat på att det fortfarande finns en viss tveksamhet hos romer mot skolan. Hennes forskning visar att romer upplever att skolan inte ger så mycket och att lärarnas förväntningar på romers kunskap i skolämnen är låga. Vidare beskrivs hur uppföljning av romer vid frånvaro i skolan inte görs kontinuerligt och i samma utsträckning som hos andra elever (Rodell Olgac, 2006:126–128). En informant berättar att hon inte gick klart gymnasiet och att hon ofta var frånvarande i skolan från 12 års ålder.

Skolan var bra men jag var borta mycket. Skolan intresserade inte mig, i högstadiet gick jag bara till skolan när jag orkade /.../ Min mamma sa åt mig att gå till skolan men jag brukade komma med ursäkter till lärarna, typ att jag hade huvudvärk eller skulle resa bort /.../ Lärarna frågade aldrig min mamma så jag kunde ljuga för att slippa (Intervjuperson fyra, 2013).

Tidigare forskning visar att då den äldre generationen inte hade möjlighet att gå i skolan så är skillnaden stor jämfört med romska ungdomar idag, vilka har fler rättigheter i samhället, bland annat rätt till utbildning. Rodell Olgac (2006) beskriver att den äldre generationen romer inte hade samma möjlighet till skolgång som unga romer har idag (Rodell Olgac, 2006:126–128). Utifrån tidigare forskning och empiri kan vi se hur detta påverkar informanternas inställning till skolan, bland annat genom att flera av informanterna gjorde ett aktivt val att avbryta sina studier för att istället prioritera att arbeta. Vi kan förstå detta val utifrån det sociala arvet där utbildningsnivå och yrkesval kan gå från generation till generation. För informanternas föräldrar var inte skolan ett självklart val, ännu mindre för deras mor- och farföräldrar som inte hade rätt till skolgång. Vi kan exempelvis, genom våra manliga informanter, se varför de såg en framtid som bilhandlare, då några av männens föräldrar arbetar som det. Vidare berättar några av våra

informanter att de inte kan få hjälp hemifrån med saker som gäller skolan då deras föräldrar inte har någon erfarenhet av att gå i skolan. Denna situation tolkar vi som att informanterna många gånger ger upp när de upplever en motgång som har med skolan att göra för att de inte har någon att vända sig till med dessa frågor. Vidare upplever vi att skolan inte är en neutral plats för informanterna. Trots att informanterna har fler rättigheter gällande utbildning än tidigare generationer kan vi förstå att förutsättningarna ändå skiljer sig jämfört med många andra elever, vars föräldrar har haft rätt till skolgång. Som vi beskriver i detta tema känner sig informanterna avvikande i interaktion med majoritetssamhället. Vilket kan leda till att de finska romerna inte upplever sig tillhöra skolan i samma utsträckning som andra ungdomar.

5.3 Traditioner och normativ svenskhet - känslan av att aldrig passa in

I följande avsnitt beskriver vi hur de finska romska traditionerna i relation till normativ svenskhet påverkar informanternas vardag. Vi har valt detta tema då det finns en vilja hos informanterna att anpassa sig till både de finska romska traditionerna och majoritetssamhället.

Samtliga informanter beskriver att de blir iakttagna av människor i sin omgivning och känner sig där av annorlunda. Vid ett flertal tillfällen i empirin påpekar informanterna att de bryr sig om majoritetsbefolkningens åsikter och att dessa påverkar dem. Majoritetsbefolkningens åsikter är även det som vi genom normativ svenskhet kan förstå ligger till grund för det som informanterna beskriver att de till viss del vill anpassa sig efter. Som vi skrev i ovanstående tema om diskriminering tolkar vi det som att informanterna har en önskan om att kunna följa de traditioner de vill. En informant berättar att hon vill ändra på många av de traditioner som finska romer har, men absolut inte alla. Hon ger ett exempel på en av de traditioner hon skulle vilja ändra på:

Jag vill ändra på mycket, till exempel att kunna gå på toaletten när jag vill.
Jag får inte gå på toaletten när äldre är hemma /.../ Om jag går på toaletten när äldre släktingar är hemma visar inte jag respekt för dem (Intervjuperson fyra, 2013).

Samtliga informanter berättar om hur traditioner de förväntas följa begränsar deras vardag. Flera av informanterna tar upp problem som kan uppstå när släkten samlas, det kan bland annat handla om de regler som finns kring toalettbesök som står skrivet ovan. Vidare åker flera av informanterna och besöker släkt i Finland under sommaren. En informant berättar att ungdomar inte får bada när det är äldre släktingar i närheten. Det finns en tradition bland finska romer som bland annat innebär att ungdomar, av respekt för de äldre, inte kan visa sig utan kläder som täcker armar och ben. Vidare berättar informanterna att många av de regler de följer kommer från traditioner som man bör följa. En informant exemplifierar med en tradition som han följer, men han poängterar att han inte vet varför han följer den.

Det finns några regler som man inte ens förstår själv, men man följer dem ändå. Ett exempel är att vi inte får duscha om våra föräldrar är hemma, det är fett jobbigt, vi måste vänta. Jag vet inte ens varför det är så, det är bara traditioner jag följer (Intervjuperson två, 2013).

Några av informanterna poängterar att det ofta är de negativa kring traditioner som de kommer att samtala om. Men under intervjuerna var informanterna även måna om att betona det som är positivt kring finska romers traditioner. Vi kan, utifrån informanternas berättelser, förstå att de upplever att majoritetssamhället har lite kunskap om finska romers traditioner, vilket ligger till grund för att dessa ofta ses som negativa. Som ett led i att accepteras av majoritetssamhället uppmärksammar vi att informanterna vid flera tillfällen beskriver hur de svarar på frågor från omgivningen angående deras traditioner och ursprung. Informanterna berättar att de ofta besvarar frågorna trots att de känner sig obekväma i situationen. Vi ser detta som ytterligare en aspekt vad gäller deras vilja att passa in och bli accepterade av majoritetssamhället. Vi upplever att de svarar på frågor för att majoritetssamhället ska få mer kunskap om romer, vilket informanterna upplever kan leda till en högre acceptans. Som vi skrev ovan betonar även informanterna några positiva traditioner. En kvinnlig informant exemplifierar:

Det är bra att vi visar respekt mot äldre personer, det tycker jag inte att andra ungdomar gör, alltså de som inte är zigenare /.../ vi hjälper våra äldre släktingar hemma med att tvätta och städa (Intervjuperson tre, 2013).

Informanten i citatet ovan berättar vidare att det är viktigt att visa respekt för äldre, oavsett om de är romer eller inte. Hon exemplifierar det med situationer där äldre människor kommer fram till henne och ställer frågor om romer. Trots att informanten besväras av dessa frågor väljer hon att besvara dem då det är viktigt för henne att visa respekt mot äldre. Respekt mot äldre är en av de traditioner som de flesta informanter beskriver som en positiv tradition. Vidare berättar de att finska romers traditioner bidrar till att släkten har en sammanhållning som de upplever som positiv. Varje år har finska romer en fest dit flera hundra romer kommer, där alla umgås, oavsett ålder. Som vi kan se ovan upplever informanterna traditionerna som både positiva och negativa samt betonar att traditioner är viktigt att följa. Materialet visar att en del traditioner gör att informanterna upplever sig begränsade i sin vardag samt att de skiljer sig från andra grupper i samhället.

Det som beskrivs ovan kopplar vi till hur Becker (2006) problematiserar grupptillhörighet och de förväntningar som finns på medlemmarna i en specifik grupp. Becker betonar vikten av att följa de regler en grupp har satt upp, detta för att vara en del av gruppen och inte stämplas som avvikare. Vidare uppstår problem då människor ofta tillhör olika grupper i samhället och reglerna i dessa skiljer sig åt. För att passa in i en grupp kan en människa tvingas bryta mot regler i en annan. Becker beskriver att det kan vara problematiskt för en individ att ensam bryta mot de regler och traditioner en viss grupp har (Becker, 2006:22, 26). Vilket vi kan koppla till hur de unga romerna hamnar i kläm mellan den egna gruppens traditioner och samhällets normer. Vi tolkar informanternas berättelser som att det är rådande normer som begränsar informanterna i deras vardag. Informanterna strävar efter att passa in samt att fullt ut accepteras av majoritetssamhället. Dock anser informanterna att det är problematiskt eftersom de inte vill göra avkall på de romska traditionerna. Vidare tolkar vi att svårigheterna som uppstår kring grupptillhörigheten innebär att informanterna, genom att hålla fast vid de romska traditionerna, upplever att de inte kommer att tillhöra samt accepteras av majoritetssamhället.

Rodell Olgac (2006) skriver om anpassning till majoritetssamhällets förväntningar i sin avhandling och menar att romer i många situationer försöker anpassa sin identitet i mötet med majoritetsbefolkningen för att undvika att bli illa bemötta (Rodell Olgac, 2006:148).

Rodell Olgacs resonemang om anpassning till majoritetssamhället kan vi se överensstämmer med tre av de kvinnliga informanterna, vilka berättar om tillfällen där de valde att inte bära traditionell klädsel som ett led i att anpassa sig. En av kvinnorna valde att ha byxor på sig istället för kjol när hon var på sitt arbete, medan en annan använder byxor istället för kjol för att passa in bland de andra eleverna i skolan. Intervjuperson tre berättar om en utlandsresa där hon valde att vara utan sin traditionella klädsel.

Jag kom precis hem från en semester och där kunde jag ha byxor på mig.
Det var skönt att vara på semester där jag visste att det inte var några andra romer /.../ Jag kände mig som en vanlig människa, inte zigenare, som en svensk (Intervjuperson tre, 2013).

Informanterna beskriver, beroende på kön, olika erfarenheter gällande den traditionella klädseln. Empirin visar att kvinnorna i högre utsträckning än männen känner sig begränsade av den traditionella klädseln. De kvinnliga informanterna berättar att man anses vara vuxen när man bär den stora traditionella kjolen. De informanter som redan bär den stora kjolen påpekar att den väger mycket och är påfrestande att bära. Männen däremot, vilka bär samma traditionella klädsel oavsett ålder, upplever i högre utsträckning att klädseln gör att de känner sig fina. Samtliga informanter, oavsett kön, berättar att de vill bära den traditionella klädseln, men betonar att de skulle vilja ha möjlighet att ibland vara utan den. Kvinnorna berättar att de känner sig begränsade och avvikande på grund av den traditionella klädseln. Vi kopplar kvinnornas erfarenheter till det som Goffman (2011) beskriver som stigmasymboler, vilket innebär att en individ kategoriseras in efter social information. I den sociala informationen visar sig stigmasymboler som en individs yttre attribut. Hur påtaglig denna stigmasymbol är och hur mycket den fungerar som en upplysning om personens stigma benämns som stigmas visibilitet. Visibiliteten är en avgörande faktor för hur personen blir bemött och behandlad i olika situationer (Goffman, 2011:53). I de kvinnliga informanternas berättelser om den traditionella klädseln samt Goffmans förklaring om stigmasymboler kan vi se att kvinnorna blir mer påverkade än männen av den traditionella klädseln på grund av att de uppmärksammas mer av omgivningen. Vi upplevde, i intervjun med flera av informanterna, att de var ambivalenta gällande den traditionella klädseln. När informanterna beskriver sina känslor vad gäller de traditionella kläderna tolkar vi det som

problematiskt för de romska ungdomarna att hantera. Vår uppfattning är att informanterna har en önskan om att kunna bära den traditionella klädseln med stolthet utan att behöva uppmärksammas och känna sig avvikande i interaktion med majoritetsbefolkningen.

Vidare förklarar informanterna att valet av partner är en annan viktig tradition. En informant berättar att enligt tradition presenterar man som finsk rom inte sin partner för föräldrarna, istället smyger paret med sin relation tills dess att de har bestämt sig för att gifta sig. När paret har tagit det beslutet måste de rymma. En av informanterna förklarar vad det innebär att rymma och varför man gör det:

Vi måste smyga först, när vi dejtade typ, för när man väl väljer att rymma så gifter man sig ju. Men jag kan rymma med vem jag vill. Men sen måste man få ett ja från både hans och min familj. Bådas föräldrar måste acceptera det. Om släkten som han tillhör har för mycket fiender eller bråkar mycket så är det en dålig släkt /.../ Man rymmer tills ens föräldrar accepterar den man rymmer med (Intervjuperson fyra, 2013).

Informanterna berättar under intervjun att de får vara tillsammans med vem de vill och när de vill. Men under intervjuns gång uttrycker majoriteten av informanterna att de får vara tillsammans med vem de vill, men att denna helst ska vara finsk rom. Anledningen till att det ska vara en finsk rom har bland annat med respekt mot släkten att göra. En informant beskriver att det blir pinsamt för släkten om han har en partner som inte är finsk rom. En annan förklarar för oss att valet av pojkvän är svårt, för man väljer inte vem man blir kär i menar hon. Hon berättar vidare att om hon skulle bli kär i en svensk så skulle det aldrig gå ändå, för hon skulle inte kunna ta med honom hem. Anledningen till varför det inte skulle gå beskriver hon för oss:

Han vet ju inte hur det är hemma hos mig, hur det ska vara, vi har mycket regler för hur du ska vara och för vad man får säga. Det skulle inte gå, våra kulturer är helt annorlunda. Så just därför vill jag vara tillsammans med en finsk rom (Intervjuperson ett, 2013).

En annan informant berättar varför det är viktigt för honom att hans blivande partner bör vara finsk rom:

Man får välja själv, men det ska vara en zigenare. Man kan ta en annan men det är inte så bra, då kollar andra zigenare på en typ och dömer en. Det bör vara en finsk zigenare, det där spelar roll alltså (Intervjuperson två, 2013).

Det kan uppfattas som tvetydigt när informanterna berättar att de får vara tillsammans med vem de vill men att det måste vara en finsk rom. Det måste dessutom vara en finsk rom från en accepterad släkt. Flera av informanterna berättar att det finns bra och dåliga släkter bland finska romer. Vidare berättar de att det bland romer är allmänt känt vilka släkter som har ett dåligt rykte. Våra informanter vet egentligen inte varför en släkt får dåligt rykte, de menar att man ofta bara hör dåliga saker om just den slakten. Några berättar att en händelse som hände för flera år sedan, i tidigare generationer, kan leva kvar och gör så att släkterna är osams än idag. Eftersom det är viktigt för finska romer att visa respekt för de äldre och för tidigare generationer så låter de, av respekt för dem, bli att gifta sig med någon som tillhör den slakten man tidigare har haft en dispyt med. Vi kopplar informanternas tradition vad gäller kärleksrelationer med Becker (2006) som beskriver vikten av att följa de regler som är uppsatta för en specifik grupp. Vill en individ bli accepterad av medlemmarna i gruppen som den tillhör måste reglerna följas. Bryter individen mot någon tradition kan individen stämpas som avvikare (Becker, 2006:22). Om informanterna skulle välja en partner som inte är rom eller någon som anses komma från en släkt som inte är accepterad kan detta få negativa konsekvenser. Vi upplever att det, för informanten, kan innebära att den blir en avvikare i slakten och det fria valet av partner blir därför inte självklart.

Becker (2006) förklarar att det i moderna samhällen finns många olika sociala grupper och att de flesta av dessa grupper skiljer sig vad gäller regler och värderingar. Becker problematiserar varför grupper i samhället blir avvikare och menar att en faktor kan vara att grupperna är oense om vilket slags beteende som anses vara det rätta (Becker, 2006:27). Vidare kan vi koppla den grupp finska romer som har tilldelats ett dåligt rykte och på så vis avviker med det som Becker skriver vad gäller avvikare i den egna gruppen. Han benämner det som att en individ är

utanförstående, vilket betyder att individen av andra människor i sin egen grupp bedöms som avvikare för att man bryter mot någon av de sociala regler som gruppen har satt upp att följa (Becker, 2006:18–19). I Beckers (2006) teori samt tidigare forskning av bland annat Rodell Olgac (2006) problematiserar de skillnader mellan minoritets- och majoritetsgrupper. Vi kan genom vår empiri förstå att skillnader mellan olika grupper även skapas inom minoriteten. Skillnaden på grupper beskriver informanterna när de pratar om bra och dåliga släkter. Vi kan genom studien se att de finska romska traditionerna samt vikten av grupptillhörighet påverkar informanternas val av partner. Trots att de uttrycker att valet av partner är fritt så kan vi i empirin förstå att valet av partner inte alltid sker utan negativa konsekvenser för informanterna.

Att bilden av normativ svenskhet påverkar informanterna kan vi förstå genom deras berättelser. Som vi exemplifierade tidigare berättar en informant att hon ser sig som ovanlig för att hon anser att hon skiljer sig från majoritetsbefolkningen. Genom det kan vi förstå att informanterna upplever sig begränsade i sin vardag. Deras upplevelser av begränsningar sker genom flera faktorer. En av dessa är hur de traditioner som finska romer följer begränsar informanterna i bland annat valet av partner. Det andra är hur majoritetssamhället inte accepterar de finska romerna, vilket leder till diskriminering. Med hjälp av de teorier vi använt, tidigare forskning samt informanternas utsagor kan vi förstå att de traditionerna som de finska romerna har är viktiga för dem att hålla fast vid. Vi kan se att den sammanhållning som enligt informanterna finns bland finska romer blir viktig, då den leder till en stark gemenskap. Vidare förstå vi att de finska romska traditionerna skiljer sig från normen om svenskhet och därav är anledningen till att romer blir diskriminerade.

5.4 Skapandet av nationell identitet

I följande avsnitt analyserar vi informanternas erfarenheter och svårigheter vad gäller skapandet av nationell identitet samt vilka faktorer som påverkar det. Vi har valt följande tema då informanterna befinner sig i en ålder då vikten av att känna tillhörighet med andra för att skapa sin identitet sker samt för att informanterna, under intervjun, har uttryckt att det är problematiskt. Vidare analyseras den svårighet informanterna beskriver gällande att fastställa sin nationella tillhörighet.

Våra informanter beskriver att de ofta får frågan om var de kommer ifrån. De flesta berättar att de inte alltid vet vad de ska svara, de beskriver att de känner sig som både svenskar och finländare men även som romer. Informanterna vittnar om att de inte vill säga att de är svenskar även om de många gånger ser sig själva som de. Detta på grund av att de är rädda för att behöva bemöta omgivningens negativa reaktioner. Vi förstår av informanternas berättelser att de upplever sig tillhöra flera nationaliteter. Vi kan genom studien se att de väljer att svara olika beroende på vem som frågar. Detta beskriver Lundström (2007) genom att individer blir tilldelade en nationalitet av andra utifrån utseende, språk och medborgarskap, vilket ofta sker vid första anblicken av en individ. Hur individer ser sin nationalitet genom andra påverkar skapandet av identitet (Lundström, 2007:89). Informanterna berättar under intervjun att de många gånger har svårt att precisera sitt svar gällande nationalitet. En kvinnlig informant berättar att hon ibland blir stoppad på gatan och får frågor om sitt ursprung. Hon försökte förklara för oss hur hon resonerade angående nationell tillhörighet i dessa situationer.

Jag bor här, själv känner jag mig som svensk, eller liksom innerst inne. Men när jag säger det så blir det liksom, jag kan inte förklara... Jag är klädd såhär, och ni ser inte mig som svensk, förstår du /.../ Så jag måste anpassa mitt svar om var jag kommer ifrån efter vem jag pratar med (Intervjuperson tre, 2013).

I vårt material kan vi se att informanterna anpassar sig efter omgivningens förväntningar. I citatet ovan framgår att informanten inte står för att hon är svensk, för att hon, av erfarenhet, vet att människor ifrågasätter hennes svar. Lundström (2007) problematiserar de motstånd som finns när en individ med utländsk bakgrund gör anspråk på den svenska tillhörigheten. Det blir svårt för individer att finna sin identitet då de ofta blir ifrågasatta av omgivningen kring vilken nationalitet de tillhör. I samma stund som de blir ifrågasatta försvåras möjligheten att tillskriva sig själv en svensk nationalitet (Lundström, 2007:73–75). Genom informanternas berättelser om situationer där de anpassar sin identitet efter de förväntningar som finns på dem, kan vi förstå att majoritetsbefolkningens uppfattning är viktig. Informanterna har en strävan att passa in i majoritetssamhället men inte på bekostnad av deras traditioner, vilka de beskriver är viktiga för dem. Informanterna berättar att det som människor i omgivningen uppmärksammar mest är deras

traditionella klädsel, därav är det ofta kläderna som de ibland anpassar efter mötet med majoritetsbefolkningen.

Rodell Olgacs (2006) beskriver i sin avhandling att romer, som i ett led att anpassa sig på arbetsplatser, ibland lever som två personer. Efter arbetstid lever de som romer till hundra procent medan de under dagen, på arbetsplatsen, tar avstånd från sin romska identitet (Rodell Olgac, 2006:131–132). Detta beskriver även informanterna när de berättar om hur de ibland ändrar sina kläder för att passa in i majoritetssamhället. Informanterna beskriver att de ofta behöver tänka på hur de ska klä sig och uppföra sig för att bli accepterade av människor i sin omgivning. Vidare berättar de om olika situationer där de funderar över hur de på bästa sätt kan anpassa sig i mötet med majoritetsbefolkningen. Liksom Rodell Olgac (2006) beskriver ovan anpassar även några av informanterna sin klädsel i skolan och på arbetet. En informant berättar att hon hade byxor på sig på sin tidigare arbetsplats då det var ett arbete med mycket kundkontakt. Hon upplevde när hon hade den traditionella kjolen på sig under arbetstid att hon uppmärksammades mer än sina kollegor, på ett sätt som hon ansåg var negativt. Vi kan av ovanstående informants berättelse förstå att det var lättare för henne att ha byxor på sig, trots att hon egentligen inte ville, för att undvika att ständigt behöva känna av människors negativitet mot henne.

I studien kan vi se att det finns flera faktorer som påverkar en individs skapande av nationell identitet, vilka bland annat är hur omgivningen bemöter individen utifrån yttre attribut och utseende. Som beskrivet ovan betonar Lundström (2007) att utseendet ligger till grund för hur en individ kategoriseras. Både Lundström och Goffman (2011) beskriver att första mötet med en person leder till att en kategorisering av individen sker. Goffman problematiserar den sociala interaktionen som ett led i hur en individs identitet byggs upp. Goffman beskriver hur den sociala identiteten skapas genom hur personer i omgivningen ser på individen. Individen kan skapa en falsk identitet genom omgivningens bild av denne, vilken inte behöver stämma överrens med de egenskaper individen faktiskt har. Vidare beskrivs att skapandet av identitet även kan ses ur ett grupperspektiv, vilket innebär att individen värdesätter sig själv på samma sätt som den grupp man tillhör värdesätts. Detta sker när grupper jämför sig med andra grupper i samhället och efter det tilldelar sig en hög eller låg status (Goffman, 2011:9–12, Lundström, 2007:85).

Då informanterna har beskrivit att de vill känna sig stolta över sitt ursprung men samtidigt ofta blir diskriminerade för just detta, förstår vi att skapandet av identitet kan vara problematiskt. Vi tolkar det som att informanterna kan få svårt att känna stolthet över något som de dagligen måste försvara och möta diskriminering kring. Vidare upplever vi att de inte fullt ut känner tillhörighet med de ungdomar som inte är romer. Det kan vara svårt att veta hur man ska vara för att känna tillhörighet med en grupp. Det blir problematiskt då informanterna inte vill ge avkall för de romska traditionerna men samtidigt upplever att de måste göra det för att anpassa sig till andra grupper i samhället. Detta anser vi kan leda till ytterligare utanförskap och osäkerhet, inte bara i den egna gruppen utan även till andra grupper som finns i ens närhet.

Goffman (2011) beskriver att det är under ungdomsåren som man jämför sig med andra och fastställer sin identitet, både genom den egna gruppen men också från sin omgivning (Goffman, 2011:47, 125). Då informanterna upplever att de tillhör flera grupper menar vi att detta borde försvåra sökandet av nationell identitet. Utifrån det Goffman beskriver ovan skapas identitet genom att man jämför sig med andra. Vi ser att detta kan leda till att informanterna skapar sig en identitet utifrån den grupp de tillhör. Detta kan vidare leda till att individen får en dålig självbild om den tillhör en minoritetsgrupp som av majoritetssamhället har blivit tilldelad en låg status. Som vi beskriver i början av detta tema berättar samtliga informanter att de känner att de tillhör flera olika nationaliteter, och när de får frågan om var de kommer ifrån, vet de inte vad de ska svara. Vi upplever att informanterna, när de samtalar om ämnen som berör identitet och nationalitet, är osäkra på hur de egentligen förhåller sig till sin nationella identitet. Vi kan förstå deras osäkerhet kring tillhörandet av nationalitet genom Lundström (2007) som beskriver hur osäkerhet uppkommer vid definitionen av svenskhet. Lundströms studie visar att trots att en individ både är född och uppvuxen i Sverige inte ser sig själv som svensk, eftersom majoritetssamhället inte gör det (Lundström, 2007:77–78). Vi förstår att informanterna upplever att skapandet av nationell identitet är svårt, då de jämför sig med många olika människor i sin omgivning samt ständigt blir påmind om att de skiljer sig från majoritetsbefolkningen. Då informanternas yttre attribut skiljer sig från bilden av det normativa svenska uppstår en svårighet för informanterna att fastställa sin nationella identitet och tillhörighet.

6. Sammanfattning och slutdiskussion

Nedan gör vi en sammanfattning av de resultat och slutsatser vi kan se i studien, följt av ett slutord med våra egna funderingar och förslag på tidigare forskning.

Syftet med studien har varit att lyfta fram några unga finska romers erfarenheter av att tillhöra en minoritetsgrupp i Stockholm, genom att tolka informanternas egna erfarenheter av hur de upplever sin vardag. I studien framgår att informanternas erfarenheter av diskriminering är många. De lever till viss del ett begränsat liv, både på grund av normer om svenskhet, men även på grund av de romska traditioner de följer. I många av berättelserna som de delgett oss angående diskriminering har den traditionella klädseln varit i fokus. Informanterna vittnar om att det är den traditionella klädseln som gör människor uppmärksamma på att de är romer och att klädseln därför påverkar diskrimineringen mot dem. De kvinnliga informanterna upplever i högre utsträckning än männen att de uppmärksammas på grund av den traditionella klädseln. Den traditionella klädseln har en viktig roll i informanternas liv och är något som de dagligen funderar över. Vi förstår att informanterna är ambivalenta gällande deras kläder då de berättar att de är stolta över och vill bära dem. Men samtidigt är de medvetna om att det är majoritetssamhällets normer om svenskhet som bidrar till att deras klädsel uppfattas som avvikande. Goffman (2011) beskriver att uppkomsten av avvikare sker genom social information där fokus ligger på yttre attribut. De yttre attributen förmedlas genom Goffmans stigmasymboler (Goffman, 2011:52–53). Vi kan genom informanternas utsagor och Goffmans problematisering av avvikare dra slutsatsen att den traditionella klädseln kan ses som en stigmasymbol. Vidare tolkar vi de kvinnliga informanternas utsagor som att kvinnornas stigma blir tydligare än männens då de i större utsträckning känner sig avvikande på grund av klädseln.

Vi kan genom tidigare forskning av Rodell Olgac (2006) och informanternas berättelser se att informanternas skolgång påverkas negativt med anledning av att tidigare generationer romer har varit uteslutna från skolan. Då skolgång inte har varit en självklarhet för romer förstår vi, genom tidigare forskning och informanternas berättelser, att skolan inte är en naturlig plats för dem att vistas på. Vidare kan det ses som en konsekvens av hur tidigare generationer romer har varit diskriminerade i, och uteslutna från skolan. Informanterna berättar att de blir påverkade av majoritetssamhällets åsikter bland annat genom att det är majoritetssamhällets bemötande som

gör att informanterna upplever sig som avvikare. Vidare visar empirin att informanterna strävar efter att bli accepterade både av sin egen grupp och av majoritetssamhället. En ambivalens kring grupptillhörighet finns tydligt att se hos informanterna då de beskriver känslan av att behöva anpassa sig efter båda grupperna för att känna tillhörighet.

Det framkommer i studien att informanterna ofta får frågan var de kommer ifrån och att de inte vet vad de ska svara. Informanterna upplever det problematiskt då de många gånger behöver anpassa sitt svar för att undgå ett negativt bemötande från den som frågar. Vidare berättar informanterna att de anser sig tillhöra flera nationaliteter, vilket vi kan förstå påverkar skapandet av nationell identitet. Tidigare forskning visar att människor ofta tilldelar en annan individ en nationalitet på grund av individens utseende (Lundström, 2007:73–75). Normer är något vi kan förstå spelar in när informanterna berättar om viljan att accepteras av både majoritetssamhället och deras släkt. Då vi i empirin kan se att normer om svenskhet och de finska romska traditionerna skiljer sig mycket åt tolkar vi det som att skapandet av nationell identitet kan bli problematiskt för informanterna. Vidare förstår vi genom informanternas utsagor och de teoretiska utgångspunkterna om nationell tillhörighet att de yttre attributen som är specifika för finska romer bidrar till att de blir tilldelade en icke-svensk nationalitet. Informanterna beskriver att det är vana vid och har lärt sig att hantera diskrimineringen, men vi förstår, i interaktion med informanterna, att de känner sig sårade och orättvist behandlade i mötet med majoritetssamhället. Informanterna upplever det problematiskt att skapa sig en nationell identitet då normer om svenskhet som finns i samhället spelar in när en individ ska tillskriva sig en nationell tillhörighet och identitet.

6.1 Slutord

Som vi redogör för ovan finns det flera olika faktorer som påverkar informanternas liv vilket bidrar till att de lever ett begränsat liv under daglig diskriminering. En utav de svårigheter som de ställs inför är skapandet av nationell identitet, där frågan om svenskhet och vithet blir central. Vi ställer oss frågande till om informanterna ska behöva anpassa sin identitet till att följa de finska romska traditionerna fullt ut men då få leva med vardaglig diskriminering. Alternativt behöva anpassa sin identitet efter de normativa svenska som ett led i att försöka undvika

diskrimineringen. En annan viktig del är hur informanterna upplever att de i interaktion med majoritetssamhället känner att de inte passar in. Efter att ha gjort denna studie och fördjupat våra kunskaper om finska romer anser vi att deras levnadssituation är problematisk då ingen av informanterna känner att de blir accepterade av majoritetsbefolkningen. Vi anser att informanternas upplevelser av diskriminering, problematiken kring skapandet av nationell identitet samt känslan av att aldrig passa in strider mot de mänskliga rättigheterna, där grundläggande friheter inte ska påverkas av socialt- eller nationellt ursprung (FN-förbundets hemsida, 2012-06-14). Genom de resultat som studien visar angående informanternas erfarenheter av vardagen och de mänskliga rättigheterna kan vi se att de lever ett begränsat liv då de bland annat diskrimineras på grund av att de är romer. En fråga som vi funderat mycket på under genomförandet av studien är varför majoritetssamhället är avvaktande i mötet med romer och hur diskrimineringen kan fortsätta år efter år.

Vi är medvetna om att vi av vår studie inte kan dra några generella slutsatser om alla unga finska romers levnadssituation. Däremot hoppas vi genom att uppmärksamma och tolka några unga finska romers berättelser att vi kan bidra till ökad förståelse om hur diskriminering påverkar en människas vardag. Vi har efter att ha genomfört studien fått en ökad insikt i hur interaktionen mellan människor är viktig att reflektera över då individer påverkas av hur människor bemöter varandra.

6.2 Förslag på vidare forskning

Under studiens gång har vi kommit att diskutera flera frågor som handlar om romer i Sverige, varav några har lett till funderingar kring vidare forskning. Ett förslag till vidare forskning är att göra en jämförande studie av en grupp unga finska romer som bär traditionell klädsel och en grupp romer som inte gör det. Detta för att undersöka om de skiljer sig i deras erfarenheter av diskriminering och hur mycket den traditionella klädseln påverkar diskrimineringen. Vidare hade det varit intressant att göra en studie lik vår men med en större population, för att belysa ämnet ytterligare.

Referenser

Tryckta källor

Becker, Howard Saul (2006). *Utanför: Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv Förlag

Catomeris, Christian (2004). *Det ohyggliga arvet*. Stockholm: Ordfront

Cederberg, Irka (2010). *Född fördömd*. Stockholm: Leopold

Goffman, Erving (2011). *Stigma, den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts

Groth, Bente (2002). *Judendomen, Kultur, historia, tradition*. Stockholm: Natur och Kultur

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Kvale, Steinar., & Svend, Brinkmann (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Larsson, Sam., Lilja John & Mannheimer Katarina (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB

Lundström, Catrin (2007). *Svenska latinas. Ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Uppsala: Makadam Förlag

Mattsson, Katarina (2005). *Diskrimineringens andra ansikte - Svenskhet och "det vita västerländska"* i de los Reyes, Paulina & Masoud Kamali (red.) *Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner kring makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Mayall, David (2004). *Gypsy Identities 1500-2000. From Egipcians and Moon-men to the Ethnic Romany*. London: Routledge

Montesino Parra, Norma (2002). *Zigenarfrågan: intervention och romantik*. Lund: Lunds Universitet

Rodell Olgac, Christina (2006). *Den romska minoriteten i majoritetssamhällets skola. Från hot till möjlighet*. Stockholm: Stockholms universitet

Sjögren, David (2010). *Den säkra zonen. Motiv, åtgärdsförslag och verksamhet i den särskiljande utbildningspolitiken för inhemska minoriteter 1913-1962*. Umeå: Umeå universitet

Taikon, Katarina (1963). *Zigenerska*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Thurén, Torsten (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Uppsala: Liber AB

Elektroniska källor

FN-förbundets hemsida

[http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/fns-allmana-forklaring-om-de-manskliga-rattigheterna-/](http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/fns-allmana-forklaring-om-de-manskliga-rattigheterna/)

(Publicerad 2012-06-14) 20 maj 2013

Regeringskansliets hemsida

<http://regeringen.se/sb/d/12448/a/150069>

(Publicerad 2010-07-30) 17 april 2013

Regeringskansliets hemsida

SOU 2010:55 Romers rätt – en strategi för romer i Sverige

<http://regeringen.se/sb/d/12448/a/150069>

(Publicerad 2010-07-30) 17 april 2013

Romadelegationens Hemsida

http://arkiv.minoritet.se/romadelegationen/www.romadelegationen.se/dynamaster/file_archive/080917/8ee38b43be8e025f9efb5e11f30c593a/gd_utforlig.pdf.

(Publicerad 2008-08-20) 15 maj 2013

Romer i svensk myndighetspolitik – ett historiskt perspektiv
http://www4.lu.se/images/Socialhogskolan/MS2010_2.pdf
(Publicerad 2010) 6 juni 2013

Sveriges Riksdags Hemsida
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/
(Publicerad 2008-06-05) 10 maj 2013

Sveriges television, Nyheter
<http://www.svt.se/nyheter/sverige/diskriminering-mot-romer-utbredd>
(Publicerad 2012-10-03) 24 april 2013

Sveriges utbildningsradios Hemsida
<http://www.ur.se/Produkter/161673-En-bok-en-forfattare-Irka-Cederberg>
(Publicerad 2010) 5 maj 2013

Tvärsnitt: Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning sedan 1979, i Vetenskapsrådet
<http://tvarsnitt.vr.se/tvarsnittjoel/tvarsnitt/huvudmeny/nummer409/debattforskaremastetankanyttkringromer.4.433545e51358811c242944.html?key=110ca041d656849a0611c84571f476ac03a9322d>
(Publicerat 2012-11-28) 24 april 2013

Bilagor

INTERVJUGUIDE

Uppväxt, familj och släkt

1. Hur har du vuxit upp?
2. Vart är dina föräldrar uppvuxna?
3. Träffar du din familj/släkt ofta?
4. Vad brukar ni göra då?
5. Vad betyder din släkt för dig?
6. Vilka språk pratar du?
7. Hur beskriver du dig själv?

Utbildning och fritid

8. Har du gått på förskola?
9. Vilket språk pratades där?
10. Har du gått i grundskolan/ gymnasiet?
11. Vilka umgicks du med under skoltiden?
12. Har du eller funderar du på att studera vidare på högskola?
13. Hur ser en vanlig dag ut för dig?
14. Vad brukar du göra när du är ledig?
15. Har du några fritidsaktiviteter?
16. Vad brukar du göra på sommaren?
17. Är du medlem i några föreningar?

Relationer

18. Har du vänner?
19. Har din familj träffat dina vänner?

20. Upplever du att du blir behandlad annorlunda, jämfört med dina vänner och vilka situationer sker det i sådana fall?
21. Har du haft/har flickvän eller pojkvän?
22. Har din familj träffat din flickvän/pojkvän?
23. Hur vill du att din flickvän/pojkvän ska vara?

Diskriminering

24. Hur upplever du att det är att tillhöra en minoritetsgrupp?
25. Hur tycker du att människors kunskap om romer är?
26. Hur känner du dig om du blir annorlunda behandlad?
27. Hur brukar du hantera de situationerna?
28. Upplever du att du på grund av din romska tillhörighet möter fördomar?